

# NORDEN I BIO 08/09

## Tema Tolerance

Undervisningskompendium  
Danmark



## INDHOLD

<b>Norden i Bio 2008</b>	<b>3</b>
<b>Oplæg og arbejds måder</b>	<b>5</b>
<b>Hvad siger læreplanene?</b>	<b>8</b>
Danmark	8
Norge	9
Sverige	9
<b>Sprogforståelse i Norden</b>	<b>11</b>
<b>Optakt til Norden i Bio</b>	<b>13</b>
<b>Tolerance – fællestemaet</b>	<b>15</b>
<b>Arbejdet med filmene</b>	<b>16</b>
Paranoia	17
To mod en	19
Kære gæster	24
Elixir	27
At leve, at eksistere	32
<b>Introduktion til sprogene i Norden</b>	<b>34</b>
<b>Links</b>	<b>39</b>
<b>Foreningen Norden</b>	<b>41</b>
<b>Filmens virkemidler – terminologi</b>	<b>43</b>
<b>Flere opgaver</b>	<b>45</b>
<b>Facitliste</b>	<b>49</b>

Det betragtes som ganske enestående, at de fleste mennesker i de skandinaviske lande kan kommunikere indbyrdes ved hjælp af deres modersmål.

Undervisningsvejledning for faget dansk

## Norden i Bio 2008

Norden i Bio er en fælles nordisk sprogsatsning for skoler i hele Norden. Formålet med projektet er, at unge i Norden skal blive bedre til at forstå hinanden og føle en stærkere samhørighed. Med udgangspunkt i gode og engagerede kortfilm håber vi at have fremstillet et undervisningsoplæg, som vil øge kendskabet til og interessen for de skandinaviske sprog.

Norden i Bio er først og fremmest et sprogprojekt, men det er også et kulturprojekt. Ud over at nutidens unge skal få et bedre kendskab med deres nabosprog, er det også et mål at øge kendskabet til Norden og interessen for nordisk kultur og historie. Desuden er hensigten med projektet, at eleverne får et bedre kendskab til film og filmiske virkemidler.

Norden i Bio 2008 bygger på fem kortfilm – én fra hvert af de fem nordiske lande. Filmene er udvalgt på baggrund på tematik og kvalitet. Alle fem film handler om tolerance, som er hovedtemaet i årets kompendium. De sætter fokus på forskellige situationer, som udfordrer vores evne til at udvise tolerance. Det gælder for eksempel integration, mobning og homoseksualitet.

Opgaverne i kompendiet tager udgangspunkt i de fem film og dialogerne i dem. Gode film giver oplevelser og skaber engagement, og derfor er de et godt udgangspunkt for samtale og diskussion. Vi tror, at eleverne, hvis de bliver interesseret i filmene, også vil blive motiveret til at arbejde med deres skandinaviske nabosprog. De fem film i Norden i Bio 2008 er:

### Finland

***At leve, at eksistere (Elää olla olemassa, 2007)***

Instruktion: Reetta Aalto

Varighed: 13 minutter

### Island

***Kære gæster (Góðir gestir, 2006)***

Instruktion: Ísold Uggadóttir

Varighed: 19 minutter

### Sverige

***Elixir (Elixir, 2003)***

Instruktion: Babak Najafi

Varighed: 26 minutter

### Danmark

***Paranoia (2007)***

Instruktion: Jesper Troelstrup

Varighed: 15 minutter

### Norge

***To mod en (To mot en, 2006)***

Instruktion: Alexander Kayiambakis

Varighed: 10 minutter

Målgruppen for dette kompendium er de 15–19 årige elever, i enten de øverste klasser i grundskolen eller på ungdomsuddannelser. Målgruppen er dels udvalgt på baggrund af indhold og tematik i filmene, og dels på baggrund af hvad læreplanerne i de forskellige lande siger om undervisningen om Norden og de nordiske sprog – og om tolerance.

Norden fremstår som et sprogfællesskab for lidt over 20 millioner mennesker i en fælles region. Vi som bor her kan langt hen ad vejen forstå hinanden, selv om vi taler eller skriver på vores eget sprog. Dette sprogfællesskab er der god grund til at tage vare på. Det er forudsætningen for det folkelige, kulturelle, økonomiske og politiske samarbejde i Norden.

Sprogforståelsen er det vigtigste i projektet. Vi håber, at eleverne gennem arbejdet med kompendiet vil opdage, at de kan forstå mere norsk og svensk tale og skrift, end de troede da de begyndte. Vi håber også, at de vil opdage, at det er et privilegium, at vi kan bruge vores eget sprog, når vi møder mennesker fra andre lande.

Norden i Bio fokuserer primært på at fremdrage de sproglige og kulturelle ligheder. De skandinaviske sprog har meget til fælles med hensyn til ordforråd, grammatik og udtale. De sproglige forskelle er også interessante og gør arbejdet mere spændende. Men hovedformålet med projektet er at gøre klart, at der er mere som samler end som spreder. Hvis eleverne synes, at skandinavisk er "cool" har vi nået målet med projektet.

Resultatet bliver bedst, hvis eleverne synes, at arbejdet er interessant og sjovt. Vi har derfor lagt vægt på at få gang i nogle gode diskussioner og på at fremstille nogle enkle, praktiske og konkrete opgaver.

Hvis opgaverne bliver for vanskelige og for teoretiske, vil de virke imod deres hensigt. Grammatik og sprog-historie berøres derfor kun i begrænset omfang. I enkelte klasser kan det imidlertid være naturligt også at bruge tid på sådanne spørgsmål, hvilket må være op til læreren at vurdere.

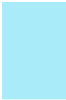
Der er et stærkt politisk ønske om at styrke nabosprogene. I deklARATIONEN om nordisk sprogpolitik anfører Nordisk Råd, at målet er, at alle nordboere skal kunne kommunikere med hinanden, først og fremmest på et skandinavisk sprog. For at opnå dette mener Nordisk Råd, at undervisningen i nabosprogene i skolen må styrkes. Den danske undervisningsminister, Betel Haarder, udtrykker det på følgende måde:

*”Med hensyn til fremtidige initiativer skal der gøres en indsats for den gensidige sprogforståelse i Norden. Her spiller kulturprodukter som film, krimier, romaner og digte en rolle. Ved bevidst at udnytte de nordiske landes kulturproduktion kan man medvirke til at skabe en stemning blandt de unge, som gør, at de føler, at det at kunne bruge de andre nordiske landes sprog, er – med et moderne udtryk – cool. Nordisk skal være cool blandt de unge.”*

Norden i Bio er et fællesnordisk projekt. Det er resultatet af entusiasme og indsats fra folk i hele Norden. Bag projektet står Foreningerne Nordens Forbund, Norden-foreningerne og de nordiske informations-kontorer.

*Det nordiske sprogfællesskab og det nordiske samarbejde er en ressource og en styrke.*

Bästa språket – en samlad svensk språkpolitik



Sproget kan kun bevares, hvis sprogbrugerne aktivt går ind for at bruge det og bevare det.

Nordens sprog med rødder og fødder

## Oplæg og arbejds måder

Norden i Bio er et fleksibelt oplæg. Det kan bruges på mange måder. Man kan bruge kompendiet helt eller delvist, eller man kan bruge det som grundlag for at udarbejde egne undervisningsoplæg. Mulighederne for at variere og kombinere er mange.

Forslagene til arbejds måder og opgaver er netop forslag. De skal være en hjælp, men de skal ikke lukke af for idéer og kreativitet. Det vigtigste er, at arbejdet har et klart mål: at fremme den internordiske sprogforståelse og styrke den nordiske samhørighed. Der er mange veje til dette mål.

**Før man bestemmer sig for, hvordan man vil arbejde med Norden i Bio, bør man sætte sig grundigt ind i materialet. Man må også afgøre, hvor meget tid man vil bruge, og hvordan man vil organisere arbejdet. Udbyttet er størst, hvis arbejdet spredes over en længere periode.**

Materialet henvender sig især til lærere, som underviser i dansk, norsk eller svensk. Men lærere som underviser i andre fag kan med fordel inddrages i tværfaglige oplæg. Kompendiet egner sig godt, som en del af større projekt om Norden.

Opgaverne kan bruges på flere måder. De kan gennemgås af læreren på klassen. De kan bruges til individuelt arbejde. Eller eleverne kan arbejde med dem parvis eller i grupper. Enkelte opgaver bør diskuteres på klassen, men diskussionerne bliver ofte bedst med små summe grupper for den fælles diskussion.

Hvis eleverne arbejder enkeltvis eller i grupper, bør læreren gennemgå svarene til sidst. Det er vigtigt med en fælles opsummering, hvor man får frem, hvad man har lært af at arbejde med filmene og sprogopgaverne. Måske er det ikke så vanskeligt at forstå vores nabosprog, som vi troede før vi begyndte på projektet? Måske har vi mere til fælles, end vi troede?

Før man begynder at arbejde sprogopgaverne, bør man bruge lidt tid på at snakke om sproglige ligheder og forskelle, og om hvad man gør, når man støder på ord, som man ikke uden videre forstår. Eleverne kan forsøge at gætte betydningen af vanskelige ord, før de spørger læreren eller slår op i netordbogen.

Alle filmene er teksten på fem sprog (dansk, finsk, islandsk, norsk og svensk). De kan vises med undertekster på originalsproget eller på elevernes eget sprog, og de kan også vises uden undertekster. Desuden kan de afspilles kun med lyd og uden billeder.

## Opgaver

Kompendiet indeholder mange opgaver, og det er ikke meningen at bruge dem alle. Filmene er udgangspunktet for arbejdet, og der er lavet opgaver til hver enkelt film. Der findes tre slags opgaver:

- opgaver knyttet til tema og indhold i filmen
- opgaver knyttet til talesproget
- opgaver knyttet til skriftsproget

Desuden er der lavet opgaver, som kan bruges som en introduktion til arbejdet, og der er også mange ekstraopgaver i kompendiet. Disse har mest med kultur, samfund og geografi at gøre. Bagest i kompendiet findes facitlister til nogle af opgaverne.

Nogle af opgaverne er ikke knyttet til filmene. Det er for eksempel opgaver, som handler om betydningen af danske og svenske ord. Der er også en opgave om det vi kalder «falske venner» – ord som skrives eller udtales på samme måde, men har forskellig betydning.

Der er ikke lavet sprogopgaver til den finske og den islandske film. Men det er en god idé også at bruge lidt tid på disse sprog, og at snakke lidt om, hvad der er særligt for finsk og islandsk. Der er heller ikke lavet sprogopgaver til den nationale film, men filmen bør bruges til at arbejde med årets tema på almindelig vis.

## Talesproget

Den største udfordring i forhold til at opnå en bedre forståelse af nabosprogene er talesproget. De fleste synes, at det er lettere at forstå skrift end tale, men vi møder ofte nabosprogene i de mundtlige situationer. Derfor er det vigtigt at bruge en del tid på lytteøvelser.

Det gælder måske i særlig grad arbejdet med dansk, for undersøgelser viser, at mange synes, at det er vanskeligt at forstå dansk tale. Målet må være, at eleverne får en oplevelse af, at det ikke er så svært, som de troede. Det er sandsynligvis lettere, hvis de kan følge med i teksten samtidig med, at de lytter til det, som bliver sagt. Eleverne kan for eksempel få uddelt dialogerne, således at de kan følge med i filmen, som vises uden undertekster.

## Skriftsproget

Nogle af opgaverne knytter sig til dialogerne i filmene. Opgaverne handler både om forståelse af ord og udtryk og om almindelige kendetegn ved det pågældende skriftsprog, som adskiller det fra vores eget. Det er vigtigt at få frem, at der er virkelig mange ligheder, selv om der også er en del forskelle.

## Dialogerne

Dialogerne i filmene er udgangspunktet for arbejdet med sproget. Dialogerne kan downloades og udskrives

fra [www.nordenibio.org](http://www.nordenibio.org). De findes både som pdf-fil og som Word-fil. Eleverne kan arbejde med dem både på pc og som udskrifter. Det er en fordel, hvis eleverne har adgang til pc og internet, men man kan godt arbejde med kompendiet uden disse hjælpemidler.

Som supplement til dialogerne kan man også bruge andre tekster for at finde eksempler på ligheder og sproglige kendetegn i nabosprogene.

## Hjælpemidler

Det vigtigste hjælpemiddel er nok **Skandinavisk ordbog**. Det er en elektronisk ordbog og findes på internettet på [http://www.omvandla.nu/kategori/over\\_sprak.htm](http://www.omvandla.nu/kategori/over_sprak.htm). På nettet findes også større ordbøger på originalsproget. Bagest i kompendiet findes en oversigt over forskellige hjælpemidler samt aktuel information på nettet.

På projektets hjemmeside kan man finde nyttigt supplerende materiale under fanen «Undervisningsmateriale». Her findes følgende artikler:

- **Hva er språk?** (norsk tekst)  
Af Torbjørg Breivik, Språkrådet
- **Finlandssvenskarna och svenskan i Finland** (svensk tekst)  
Af Saara Haapamäki, Åbo Akademi
- **En introduktion til sprogene i Norden** (dansk tekst)  
Af Jens Cramer, tidligere lektor ved Nordisk Institut i Århus (teksten findes i det danske og islandske kompendium)
- **Likheter og ulikheter i de skandinaviske språkene** (norsk tekst)  
Af Torbjørg Breivik, Språkrådet (Norge)(teksten findes i det norske kompendium)
- **Nordiska språk** (svensk tekst)  
Af Birgitta Lindgren, Språkrådet (Sverige)(teksten findes i det svenske og finske kompendium)

**Udredning angående sprogforståelsen i Norden og den nationale opfølgning** (dansk tekst)  
Lis Madsen, Zahles Seminarium

Bagest i hæftet findes en samling links til netsteder med nyttig information om nordiske sprog.

Elevernes færdighed i at forstå talt og skrevet svensk og norsk udvikles hovedsageligt gennem en tilvænning ved jævnlige møder med disse sprog igennem hele skoleforløbet.  
Undervisningsvejledning for faget dansk

## Hvad siger læreplanene?

De nordiske lande har læreplaner som pålægger skolerne at arbejde med de nordiske sprog. Kravene til undervisningen varierer dog. Det har Lis Madsen gjort rede for i rapporten *Udredning angående sprogforståelsen i Norden og den nationale opfølgning* som udkom i 2005. Rapporten kan downloades fra [www.nordenibio.org](http://www.nordenibio.org).

I det følgende præsenteres aktuelle uddrag fra læreplanene i Danmark, Norge og Sverige.

### Danmark

I Danmark har man tydeligt formulerede mål for nordisk sprog og kultur. I *Fælles Mål i skolens hverdag* hedder det blandt andet om formålet med faget dansk:

- **Undervisningen skal give eleverne adgang til det nordiske sprog- og kulturfællesskab.**

I *Undervisningsvejledning for faget dansk* er det gjort udførligt rede for *Det nordiske perspektiv*. Vejledningen giver konkrete råd om arbejdet med nabosprogene. Her hedder det blandt andet:

*Det er af største betydning, at den nordiske dimension i skolen bliver integreret i arbejdet med dansk, hvor det er naturligt, samt i de tværfaglige og tematiske sammenhænge, hvor nordisk samarbejde og bevidsthed har markeret sig mest synligt i verdenssamfundet, nemlig i forbindelse med demokrati, velfærd, miljø og menneskerettigheder.*

*Elevernes færdighed i at forstå talt og skrevet svensk og norsk udvikles hovedsageligt gennem en tilvænning ved jævnlige møder med disse sprog igennem hele skoleforløbet.*

Trinmål for faget Dansk siger, at undervisningen skal lede hen til at eleverne efter 9. og 10. klassetrin:

*... har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til at*

- **forstå norsk og svensk i store træk og have kendskab til ligheder og forskelle mellem nabosprogene.**
- **læse norske og svenske tekster.**

I *Beskrivelse af udviklingen i undervisningen* hedder det:

*Norsk og svensk talesprog, fx på bånd, cd, film og tv, anvendes, hvor det er relevant i forløb og aktuelle situationer. I forbindelse hermed fokuseres der på sproglige ligheder og forskelle i betydning, udtale og intonation.*

*... Norske og svenske tekster indgår i trykt form, via nettet og som filmundertekster, hvor det er relevant i forløb og aktuelle situationer. På baggrund heraf iagttages skriftsproglige ligheder og forskelle med hensyn til betydning, ortografi og sproghistorie.*

### Gymnasiale uddannelser

*Undervisningsvejledning Dansk A – Stx* har et eget underkapitel (2.2.9) – om svensk og norsk:

*Ifølge læreplanen skal der i løbet af de tre år læses svenske og norske tekster på originalsproget. Læsningen sigter dels på et (litterært) tekstforståelsesniveau, dels på at lade eleverne stifte*



*bekendtskab med sprog (og kulturer), der har været fælles, og som derfor ligger tæt på det, vi i dag forstår som dansk.*

*Det er ikke hensigten, at eleverne inden for det obligatoriske kernestof eksplicit skal beskæftige sig med grammatik, syntaks eller udtale.*

## Norge

I den nye norske læreplan fra 2006 – *Kunnskapsløftet* – er forståelse af nabosprogene og undervisning i de nordiske sprog blevet løftet op som et vigtigt element i skolen. Læreplanen for norsk i "Læreplanverket for Kunnskapsløftet" siger at hovedområdet *Sprog og kultur* "handler om norsk og nordisk sprog- og tekstkultur, men med internationale perspektiver". Kompetencemålene for det samme hovedområde fastslår endvidere som mål for uddannelsen, at eleverne:

Efter 4. trin:

- *forstår noget svensk og dansk tale*

Efter 7. trin:

- *kan læse og gengive indholdet i enkle litterære tekster på svensk og dansk*

Efter 10. trin:

- *kan forstå og gengive information fra svensk og dansk daglig tale*
- *kan læse og gengive indholdet i et udvalg af tekster på svensk og dansk*

Efter 1.g:

- *kan gøre rede for ligheder og forskelle mellem de nordiske sprog og mellem norrønt og moderne norsk sprog*

Efter 2.g:

- *kan gøre rede for et udvalg af nordiske tekster i oversættelse og i originalversionen*

Efter 3.g:

- *beskrive og sammenligne de nordiske landes sprogsituation og sprogpolitik*

## Sverige

I den svenske læreplan, *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94*, er der formuleret mål om sprog og kulturarv. Her er et par uddrag:

### Skolens opgave

*Uddannelse og opdragelse er dybest set et spørgsmål om at overføre og udvikle en kulturarv – værdier, traditioner, sprog, viden – fra en generation til den næste.*

### Mål at stræbe efter

Kursusplanen for svensk i grundskolen siger blandt andet::

*Skolen skal i sin undervisning i svensk stræbe efter at eleven:*

- *får erfaringer med sprog i de nordiske nabolande samt en orientering om det samiske sprog samt øvrige minoritetssprog i Sverige.*

Og i Gymnasieskolen:

- *udvikler sin evne til at forstå talt og skrevet norsk og dansk og får kendskab til litteratur, sprog og sprogsituationen i hele Norden inklusive minoritetssprogene i Sverige.*

## Tolerance

Medmenneskelighed, menneskeværd, ligestilling og tolerance har en central placering i de nordiske læreplaner. Årets tema er derfor stærkt knyttet til de opgaver skolen har ifølge læreplanene.



Fra filmen Kære gæster (2006)

Engang talte vi samme sprog, men nu forstår vi mindre og mindre, når vi hører vores nabosprog, og jo yngre man er, desto større er problemet.

Nordisk skolenet

## Sprogforståelse i Norden

**Mange tager det nordiske sprogfællesskab som en selvfølge. Undersøgelser tyder imidlertid på, at de unge har mindre kendskab til de øvrige nordiske sprog end tidligere. Mange unge synes, at det er vanskeligt at forstå nabosprogene og bruger i stigende grad engelsk som kommunikationssprog.**

**Lypunktet er, at elever som havde fået bare en smule undervisning i nabosprogene, havde en bedre sprogforståelse end de andre. Derfor tror vi, at det er muligt at vende udviklingen, og vi håber, at Norden i Bio vil bidrage til at skabe en ny interesse både for nabosprogene og for elevernes eget sprog.**

Der er lidt over 20 millioner mennesker, som bruger og forstår de nordiske sprog. Så Norden er på mange måder et lille sprogsamfund. Men for os som bor her, er dette sprogfællesskab meget vigtigt. Det binder Norden sammen kulturelt og politisk. Vi kan kommunikere med hinanden på vores egne sprog, og vi deler en værdifuld fælles kultur. Folk, som har et fælles sprog, har mere til fælles end de fleste er klar over.

I dag oplever vi et stærkt pres fra engelsk. Engelsk er et vigtigt fremmedsprog, og det er nødvendigt at lære engelsk. Men det er ikke godt, at engelsk breder sig til stadig flere områder som et alternativ til det nationale sprog. Engelsk skal være et supplement til det nationale sprog, ikke erstatte det. Alle lande i Norden er nu i gang med at udvikle deres egen sprogpolitik og handlingsplaner for at styrke nationalsproget. Forholdet til engelsk har en central placering i dette arbejde.

I 2005 kom der en stor nordisk undersøgelse af internordisk sprogforståelse – *Håller språket ihop Norden?*

I undersøgelsen, som omfatter hele Norden, har man testet ungdommens forståelse af de tre skandinaviske sprog dansk, svensk og norsk samt engelsk i skrift og tale.

Undersøgelsen viser, at forståelsen af nabosprogene varierer kraftigt. Færingerne fik det bedste resultat i dansk. Det er naturligt, idet de får en stor del af deres undervisning på dansk. Nordmænd forstår både svensk og dansk. Det er ikke overraskende, for det norske lydsystem har meget til fælles med det svenske, og norsk og dansk har et stort fælles ordforråd. Danskere og svenskere er omtrent lige gode til at forstå deres nabosprog, men ikke så gode som nordmændene. Danskere forstår norsk lidt bedre end svensk, og svenskerne norsk lidt bedre end dansk, især talt dansk (Se også INS-projektet).

I 1972 blev der også foretaget en nordisk sprogundersøgelse. Selv om vi ikke uden videre kan sammenligne resultaterne med undersøgelsen i 2005, virker det indlysende, at situationen er blevet forværret. Vi forstår ikke hinanden godt nok, og nutidens unge forstår mindre af nabosprogene end forældregenerationen gjorde. Dette gælder både tale- og skriftsproget.

En anden tendens er, at nutidens unge synes, at det er lettere at forstå engelsk end deres skandinaviske nabosprog. Og de synes, at engelsk er finere. I næsten alle nordiske lande (eller områder) er resultaterne i engelsk markant bedre end i nabosprogene. Færingerne er de eneste, som forstår et skandinavisk sprog bedre end engelsk. Det er beklageligt, hvis den nordiske ungdom holder op med at kommunikere med hinanden på deres modersmål og i stedet bruger det engelske sprog.

Over halvdelen af eleverne i undersøgelsen svarede, at de ikke havde lært om nabosprogene i skolen – hverken i grundskolen eller på ungdomsuddannelserne. Blot 4,5 procent svarede, at de havde fået undervisning i nabosprogene, og omtrent 40 procent svarede 'kun lidt'. Men elever som havde fået lidt undervisning, havde en klart bedre sprogforståelse end de øvrige.

Dette viser, at det nytter. Undersøgelsen giver motivation og inspiration til at arbejde med nabosprogene. Selv om indsatsen er minimal, ser vi, at undervisning giver resultater. Ja, vi er næsten sikre på en gevinst.

Rapporten **Håller sproket ihop Norden?** Kan downloades fra <http://www.norden.org/pub/kultur/kultur/sk/TN2005573.pdf>

Bruger man sit modersmål i stedet for engelsk, er der ingen grænser for hvor nuanceret man kan udtrykke sig. Men: Hvis vores nordiske naboer ikke forstår, hvad vi siger, har vi ingen glæde af denne nuancerighed

Niels Davidsen-Nielsen

## Optakt til Norden i Bio

Som optakt til Norden i Bio er det vigtigt at skabe motivation og interesse for Norden og nabosprogene. For denne aldersgruppe kan det være naturligt at starte med en diskussion om nabosprogenes situation og værdien af, at have et nordisk sprogfællesskab. Tag gerne udgangspunkt i rapporten *Håller sproket ihop Norden?* og diskutér nogle af konklusionerne med eleverne.

- Er det let eller vanskeligt at forstå svensk og dansk?
- Er engelsk mere cool?
- Hvordan har de nordiske sprog udviklet sig historisk?

En anden indfaldsvinkel er at fremdrage den viden eleverne allerede har om Norden samt de forestillinger de har, om deres nordiske nabolande. Husk at ligheder er vigtigere end forskelle. En del af ekstraopgaverne bagest i hæftet kan bruges som opvarmning. De handler om sprog, kultur og geografi.

En anden måde man kan indlede arbejdet på, er at vise uddrag fra en eller flere film uden undertekster eller med undertekster på originalsproget. Bagefter kan man snakke om spørgsmål som disse:

- Hvilket sprog snakker de i filmen?
- Hvordan ved I det? (Skriv nøgleord på tavlen)
- Forstod I hvad personerne sagde til hinanden?
- Hvor meget forstod I? Alt – næsten alt – lidt – en smule – næsten ingenting – ingenting?
- Hvorfor kunne I forstå så meget af det som blev sagt?
- Hvis filmen havde været på for eksempel tysk eller fransk, havde I så forstået lige så meget? Hvorfor ikke?

Sandsynligvis vil de fleste kunne konkludere, at folk i Norden kan forstå hinanden fordi sprogene er nært beslægtede.



## Opgaver

---

1. Hvad er årsagerne til, at folk i Norden kan forstå hinanden, selv om de taler eller skriver deres eget sprog?
2. Undersøgelsen, *Håller språken ihop Norden*, fra 2005 viser store forskelle i sprogforståelsen. Færingerne har let ved at forstå dansk. Nordmænd forstår både svensk og dansk. Danskere og svenskere forstår omtrent lag lige meget, men mindre end nordmænd. Danskere forstår norsk lidt bedre end svensk, og svenskere norsk lidt bedre end dansk.

Hvad tror I er årsagen til disse forskelle?

---

3. Undersøgelsen viser også, at nutidens unge synes, at det er lettere at forstå engelsk end deres skandinaviske nabosprog. Og de synes, at engelsk er finere. I alle andre lande end Færøerne er resultaterne i engelsk markant bedre end i nabosprogene.

Hvad mener I er årsagen til dette?

---

4. Er det et problem, eller synes I, at det er godt, at engelsk i stadig stigende grad tages i brug i Norden?
  5. Find argumenter for og imod, at engelsk bliver hverdagssprog i Norden. Hvad vinder vi ved at snakke engelsk, og hvad taber vi?
- 

6. Tror du, at du bliver nødt til at snakke engelsk med dine egne børnebørn?
- 

7. Hvilket sprog ville du tale, hvis du mødte en dreng eller en pige fra:

Danmark  
Finland  
Island  
Færøerne  
Island  
Norge  
Sverige  
Åland

Begrund svaret.

---

8. Hvad vil det sige at være nordisk? Findes der en egen nordisk identitet?
  9. Lav en sproghistorisk oversigt over udviklingen af dansk, norsk og svensk fra urnordisk og frem til vore dage. *Nordens sprog med rødder og fødder* (<http://www.norden.org/nordenssprak/forord.asp>) indeholder en god oversigt.
  10. Vi der bor i Skandinavien, taler dansk, norsk eller svensk. Er dette tre forskellige sprog, eller bør man hellere tale om dialekter? Hvad mener I? Begrund svaret.
-

# Tolerance – fællestemaet

Tolerance er fællestemaet for Norden i Bio 2008/2009. De fem kortfilm fokuserer på situationer, som sætter vores tolerance på prøve. De giver et godt udgangspunkt for at arbejde med temaet i klassen.

Tolerance kommer af det latinske *tolerantia*, som betyder «at tåle» eller «at holde noget ud». I sociale sammenhænge kan tolerance derfor defineres som overbærenhed med meninger, holdninger og handlinger, som vi selv er uenige i eller bliver provokeret af.

Tolerance vil sige, at vi accepterer andres ret til at mene noget andet, end det vi selv og flertallet mener, og at vi accepterer deres ret til at leve og handle i overensstemmelse med deres meninger. At være tolerant kræver «noget» af os, det koster os noget at acceptere andres ret til at ytre sig og leve i strid med vores egne normer og opfattelser. Samtidig er vi ikke forpligtet til at godtage alt. Vi har lov til at imødegå meninger og tage afstand fra handlinger. Det er ikke indholdet af ytringerne vi tolererer, men retten til at ytre sig.

Generelle spørgsmål, som kan stilles inden for årets tema er:

- Hvem er der egentlig plads til i det samfund, vi har skabt?
- Hvordan føles det ikke at blive set?
- Hvilke mekanismer er det, som styrer vores samfund?

Tolerance handler om at kunne sætte spørgsmålstegn ved egne fordomme og vurderinger i mødet med andre. Hvad sker der i mødet mellem det private jeg og den vold og de konflikter, som vi er omgivet af i verden? Hvordan forholder virkeligheden sig til tanken om, at alle mennesker er lige meget værd?

I dette materiale findes, ud over de sproglige sammenligninger mellem de forskellige nordiske lande, mange forskellige udgangspunkter for at spejle og diskutere elevernes måde at forholde sig til eksklusion og integration, seksualitet og ligestilling, mobning og konflikter, sprog og klasse, magt og medier. Ved at lade eleverne tænke og reflektere i kombination med filmoplevelsen som udgangspunkt, kan de selv få øje på deres muligheder for at påvirke og forandre holdninger hos sig selv og andre.



Fra filmen At leve, at eksistere (2007)

# Arbejdet med filmen

Ideen bag Norden i Bio er, at gode filmoplevelser skal give eleverne motivation til at arbejde med nabosprogene. Filmene er motoren i projektet. De skal skabe interesse og engagement. De skal inspirere til arbejdet med sprogopgaverne. Men de udgør også deres egen del af projektet, og det er meningen at der skal bruges tid på filmenes indhold og tema. Derfor bør man begynde med at vise filmene og arbejde med indhold og budskab.

I det følgende findes opgaver til hver enkelt film. Oplægget og undervisningstippene, som er knyttet til indhold og tema i filmene, er skrevet af filmpædagog, Eva Westergren.

Film er et emne, som kan integreres i de fleste af skolens fag, og som kan anvendes med henblik på at skabe engagerede elever og en skole med ægte elevdemokrati. Mennesker som udviser intolerance i forhold til hinanden, gør det ikke på grund af skæbnen, men fordi de påvirkes af forskellige faktorer i samfundet, hvor ikke mindst nutidens medier spiller en vigtig rolle. Beskrivelsen af os og dem, af sort og hvidt som forskellige sider af virkeligheden er et fortællegreb, som ofte udnyttes af medier, og som let skaber frygt og intolerance. Her spiller andre slags film en vigtig rolle i forhold til at øge forståelsen mellem mennesker og at åbne op for dybere diskussioner.

Film er et universelt sprog, som med sin kompleksitet af billeder, lyd og scenografi kan berøre os mennesker dybt og give os mulighed for at arbejde på klassen, ikke blot med sproget men også med værdispørgsmål og livsholdninger. Ved hjælp af filmen kan vi låne andre menneskers øjne og se verden igennem dem og dermed få erfaringer, som giver os mod til at blive mere åbne og tolerante.



Fra indspilningen af filmen Kære gæster i Reykjavik.



# Paranoia

Instruktion: Jesper Troelstrup

Danmark, 2006

Filmens varighed: 14 minutter

## Tema: Intolerance, magt og medier

I en indledende scene ser vi en collage af billeder, en dreng som står og kigger på et legetøjstog, en mand som beder en bøn i en moské. Et dansk flag bag en myldrende folkemængde på en station. I en lejlighed i København sætter en mand noget, som ligner en bombe i en rygsæk, fra sig. Imens lytter han til nyhederne i radioen, som beretter om den seneste udvikling i Muhammed-krisen. Han skynder sig ud af lejligheden, løber mod stationen og går ind i et tog. Billederne fra tunnellen, hvor toget accelererer, skruer tempoet i fortællingen op. Vi hører truende lyde og ser blikke fra de andre passagerer i toget, som udtrykker frygt. Manden taler arabisk med en anden mand i sin mobiltelefon. Vi kan ikke forstå, hvad han siger.

Vel fremme på Hovedbanegården ser man, hvordan manden overvåges af kameraerne på stationen, og hvordan han flygter, når han tror, at han er blevet opdaget en vagt. Han løber mod udgangen og går ind i et nyt tog. Hvem er den mystiske mand, som han talte i telefon med på stationen, og hvorfor flygter han, når han opdager overvågningskameraerne. Har den unge mand mon fået noget af danskernes intolerance og fjendtlighed? Er det sprængstoffer, han har i sin rygsæk, og han på vej til at hævne sig og gøre det, som vi alle frygter?

Filmens opløsning giver en helt ny vinkel til det vi hidtil har fået fortalt og belyser spørgsmål om med hvilke øjne vi egentlig ser på vores omverden, og hvordan medierne forstærker fordommene vi har i forhold til hinanden og skaber en følelse af at være truet og frygt mellem mennesker. Hvordan mediernes verdensbillede også påvirker vores private liv.

## Undervisningstips

### 1. Form og associationer

Filmens billedcollage skaber en indledende stemning, som giver mulighed for forskellige associationer til den fortælling som følger. Hvorfor har instruktøren valgt at give os denne indgang? Hvilken betydning har den, når vi senere møder filmens hovedperson?

I hurtige klip og billedsekvenser kan vi derefter følge filmens hovedperson og de handlinger han udfører. I hele fortællingen ligger der en truende undertone, hvor både lyd og billeder giver os forskellige fortolkningsmuligheder. Filmen kobler fortællingen til nyheder og avisoverskrifter, som sætter handlingen ind i en aktuel sammenhæng omkring den debat og de efterfølgende diskussioner, som Muhammed-tegningerne i Jyllandsposten medførte.

Filmen tager temperaturen på sin samtid og spørger os som publikum:

- Er handlingen i filmen en indre subjektiv skildring af et menneske, som føler sig truet og forfulgt, eller handler filmen på realplan om en person, som er parat til at udføre en frygtelig handling på grund af de uretfærdigheder, han føler sig udsat for?
- Hvor meget af det vi ser i filmen er et udtryk for hovedpersonens følelser?
- Hvad er det egentlig vi ser, og hvilke associationer lægger vi selv til ud fra vores egne fordomme?
- Hvordan benytter filmen sig af muligheden for at manipulere publikum, og hvorfor vil den vise, hvor let det er at misforholke situationer?

## 2. Stemninger og følelser

Tag udgangspunkt i nogle scener i filmen og fortæl om, hvordan I først så og oplevede dem. Beskriv ud fra hukommelsen, hvad det var I så. Afspil så scenerne igen og tænk over, hvad det er, vi i virkeligheden ser og hører.

- Stemmer det virkelige billede overens med den oplevelse I først fik?
- Hvordan ændres vores måde at opleve filmen på efter den vinkel på filmens hændelser, som slutningen giver?
- Diskuter også den meget effektive fortælling i filmen. Hvordan forstærkes den truende stemning og frygten med billeder og lyd uden dialog, og hvordan skaber de hurtige klip spænding i forhold til det, som skal ske?
- Et fortællegreb er, at vi ser hændelserne på stationen fra forskellige perspektiver ved hjælp af billederne fra overvågningskameraerne. Hvilken dramatik skaber denne parallelle handling?

I slutningen af filmen får vi at se, hvordan manden mødes af avisoverskrifter om demonstrationer og uro på grund af Muhammed-tegningerne. Han diskuterer med sin kæreste om folk måske opfatter ham ud fra de hadefulde stemninger som aviserne fortæller om, og hun siger "hvis jeg ikke havde kendt dig, var jeg måske blevet bange for dig".

## 3. Medier og påvirkning

- På hvilken måde påvirker nyhedsudsendelserne og avisoverskrifterne de tanker vi gør os om andre mennesker?
- Er "Paranoia", som er filmens titel, bare en sygdom, som kan ramme et enkelt menneske, eller kan et helt samfund rammes af den samme sygdom?
- Hvad betyder diagnosen "paranoia"? Findes der andre begivenheder i vores samtid, for eksempel 11. september, som kan belyses ud fra den term?
- Hvordan forholder medierne sig til volden i verden?  
Børn og unge henter i dag en stor del af deres erfaringer om omverdenen via medierne, hvor de op-lever, at konflikter og vold skildres på en måde, der kun viser overfladen og ikke indholdet og årsagerne til det, der sker.
- Hvilke mennesker er det, som kommer til orde i medierne?
- Hvilke muligheder giver medierne os i forhold til at tage del i forskellige menneskers perspektiv?
- Hvad er forudsætningen for, at vi vil engagere os i og føle empati for de mennesker, som vi møder i medierne?
- Hvor tit kommer unge mennesker til orde?
- På hvilken måde er myndigheder og politikere forbilleder for et tolerant samfund?

### Arbejd med aktuelle avisoverskrifter og overvej, hvilket billede af verden de giver:

- Øger det formidlede budskab vores grad af tolerance?
- Hvor meget styres vores syn på andre af den baggrundsinformation, som vi har via medierne og andre mennesker?
- Hvordan kan man selv skabe en opfattelse, som ikke styres af andre?

# To mod en

**Instruktion: Alexander Kayambakis**

**Norge, 2006**

**Filmens varighed: 10 minutter**

## Tema: Mobning og konflikter

Mats og Ahmed passer ikke ind, da de i 1980'erne vokser op det østlige Oslo. Når Mats og Ahmed kommer til skolen, ser vi hvordan de bliver drillet på grund af tøjet og frisurerne. Det er specielt Kenneth, som er efter Mats og driller ham med hans nørdede frisure, og som også fortæller ham, at han skal lade Janne, som er hans kæreste, være. Chikanen fortsætter i gymnastiktimen, og bagefter i omklædningsrummet kaster Kenneth en plastikpose med vand efter Mats.

Da de andre har forladt omklædningsrummet og Kenneth er alene, beslutter Mats sig for at hævne sig. Han indvier Ahmed i sine planer og sammen narrer de Kenneth ind under bruseren og tænder for vandet.

Da Kenneth ligger gennemblødt i et hjørne, kommer læreren ind. Både Mats og Kenneth får skæld ud og bliver dagen efter kaldt ind til rektor. Men både Mats og Ahmed slipper nådigt, fordi rektoren og Mats' morfar begge sad i koncentrationslejr under anden verdenskrig. Men både Mats og Ahmed er overbeviste om, at Kenneth vil hævne sig.

Samme aften da de er på vej hjem i metroen, er der billetkontrol. Det viser sig, at det er Kenneths far, som er kontrollør. Mats og Ahmed forsøger at snyde Kenneths far, fordi de ikke har billetter, men bliver selv snydt og får desuden en bøde. Da de senere skilles, er Ahmed bekymret for, hvad hans far vil sige, men Mats tager hen til ungdomsklubben. Måske er Janne der.

Filmen springer i tid, og vi møder Mats som voksen. Han sidder i sin bil og er på vej ud til Janne, som nu er hans kone, for at aflevere deres barn, som sover på bagsædet. Da han parkerer uden for klinikken, hvor Janne arbejder som dyrlæge, ser vi, at der står en parkeringsvagt ved siden af og skriver en bøde. Janne kommer ud og beder ham flytte bilen, men det er for sent. Parkeringsbøden er allerede udskrevet. Da Mats ser hvem parkeringsvagten er, indhenter fortiden ham pludselig.

## Undervisningstips

### 1. Offer og gerningsmand

Det der sker i filmen, bliver et stærkt minde, som forandrer både Mats og Kenneths hverdag på en drastisk måde. Konflikten imellem dem er stadig uløst, da de mange år senere mødes som voksne. Konflikter og mobning opstår ofte, der hvor der er frygt. Filmen viser de mekanismer, som gør at en gruppe let kan blive intolerant i forhold til andres afvigende adfærd og udseende.

Filmen handler om en helt almindelig situation på mange skoler og viser, hvad der sker i skolegården og andre steder, når der ikke er voksne til stede. Mens lærerne forsøger at opstille regler for hvordan man skal opføre sig i skolen og i forhold til hinanden, sker der helt andre ting de steder, hvor de voksne ikke er med. I denne film stilles vi over for spørgsmålet om, hvilke udløsende faktorer det er, som gør os til gerningsmænd og hvad det er, som gør os til ofre.

- Hvem er det egentlig som mobber, og hvem er det egentlig, der bliver mobbet i denne fortælling?
- Hvilken rolle spiller de, som ikke deltager i mobningen, men som alligevel ser, hvad der sker, som for eksempel læreren eller Mats' og Kenneths klassekammerater?

## 2. At være anderledes

I begyndelsen af filmen ser vi nogle identiske udlejningsejendomme med identiske facader, og når vi kommer til skolegården, ser vi at de fleste unge har ens tøj og frisurer. Når vi senere præsenteres for Mats og Ahmed, ser vi at de afviger fra mængden.

- På hvilken måde adskiller de sig fra de andre?
- Hvordan er de andre elevers reaktion på Mats' og Ahmeds ankomst?
- Beskriv Mats og Ahmed samt Kenneth og hans venner ud fra det ydre billede som filmen giver. Har Mats og Ahmed den samme baggrund, som de andre elever?
- Hvilke årsager er der til de konflikter, som findes i filmen?
- Er der flere grunde til at Kenneth mobber Mats end, at Mats og Ahmed er anderledes?
- Hvad er Jannes rolle i spillet?
- Hvorfor er der ingen som tør gå imod gruppen og hjælpe Mats?
- Hvad er Kenneths rolle i gruppen?
- Hvorfor efterlader Kenneths venner ham alene i omklædningsrummet?

## 3. De voksnes rolle

- Diskutér også lærerens rolle i filmen. I gymnastiktimen er det helt tydeligt, at der foregår noget, som læreren burde gøre noget ved. Hvorfor vælger han ikke at se det?
- Hvordan er lærerens reaktion på det, der sker i omklædningsrummet? Hvilket ansvar tager han?
- Hvordan havde han på en bedre måde kunnet medvirke til en konstruktiv løsning på problemet?
- Havde det kunnet gøre det nemmere, hvis begge parter havde fået mulighed for at fortælle, hvad der egentlig skete?
- Hvilken betydning har fortællingen om scenen med Kenneths far i metroen?
- Hvorfor er den med?
- Hjælper den os til at se konflikten mellem Mats, Ahmed og Kenneth på en ny måde?

## 4. Det usynlige i en konflikt

At øve sig i at være tolerant indebærer også, at man kan sætte sig ind i den anden parts situation. Filmen er en fortælling ud fra Mats' perspektiv. I den efterfølgende fortælling får vi et slags facit på, hvordan Kenneth oplevede situationen.

- Hvordan ville den samme fortælling se ud, hvis den blev skildret med Kenneths øjne?
- Findes der nogen ledetråde til, hvorfor Kenneth var efter Mats i skolegården?
- Hvem havde egentlig overtaget i forbindelse med begivenhederne i deres ungdom?
- Hvad føler Kenneth i forhold til Mats i dag?
- I filmen ser vi Jannes blik, da hun opdager, at det er Kenneth, som er parkeringsvagten. Hvad tænker hun om sin rolle i spillet?
- Hvem er stærk og hvem er svag i den konflikt, som filmen skildrer?

## 5. Musikkens rolle

Musikken har en meget stemningsskabende betydning i filmen. Diskutér hvilke følelser, som musikken formidler.

- Hvilke associationer får vi til musikken og de indledende billeder af omgivelserne?
- Hvordan hjælper musikken med at skabe overgange mellem de forskellige tidsskildringer?

## Talesproget – opgaver

Målet med disse opgaver er at øve sig i at forstå norsk talesprog. Hvis eleverne synes, at det er vanskeligt at forstå norsk, er det vigtigt at opgaverne ikke bliver for vanskelige. Læreren må vurdere, om man kan begynde med at vise filmen uden undertekster, eller om det er bedst at lytte til talen samtidig med, at man følger med i dialogerne.

Man kan også lade eleverne prøve at snakke norsk ved at læse uddrag af dialogerne højt. På denne måde kan de få en vis følelse med melodien i sproget og blive bekendt med nogle hovedregler for udtale.

- 
11. Vis filmen – eller dele af den – på originalsproget **uden** undertekster og lad eleverne prøve at skrive ned, hvad der bliver sagt.

Alternativt: Vis filmen med tale og undertekster på originalsproget.

- 
12. Lyt til dialogerne på originalsproget. Eleverne får uddelt dialoglisterne, således at de kan følge med i det, som bliver sagt. Vælg selv om I vil vise filmen eller bare afspille lydsporet.

- 
13. Prøv at finde lyde og sætningsrytmer, som adskiller dette sprog fra dit eget, for eksempel k- og sj- lyden eller konsonanterne.

- 
14. Find en lydbog med oplæsning på norsk. Lyt til oplæsningen og følg gerne med i originalteksten.

- 
15. Optag nyhederne på norsk tv og vis dem i klassen. Hvad handler de om? Hvor meget forstår I? Hvad er vanskeligt at forstå?

- 
16. Hvis der er nogen i klassen eller på skolen, som kan tale norsk, kan I invitere vedkommende til et besøg i gruppen eller i klassen.

- 
17. Prøv at tælle højt på norsk, for eksempel fra 1 til 10 og fra 50 til 100.

- 
18. Få kontakt med en norsk skole og gennemfør netmøder.

- 
19. Del klassen i to grupper. Den ene markerer ord og bogstaver, som lyder på samme måde som på dansk, mens den andre markerer bogstaver som lyder anderledes end dansk. Svarene gennemgås samlet. Nogle karakteristiske træk ved norsk udtale er:

- **g** foran **i**, **y** og **ei** udtales som **j**: gi, geit, gyse
- **k** udtales **kj** foran **i**, **y**, **ø** og **ei**. Eksempler: kino (kjino), kirke (kjirke), kyst (kjyst), København (Kjøbenhavn)
- **sk** og **sj** udtales **sje**. Eksempler: ski, skøyter, sjåfør
- Dansk **a** findes i mange varianter, mens norsk **a** minder om dansk **a** i "har".
- På dansk udtales **og** som **ou**, på norsk som **å**.

På norsk bliver alle stavelser udtalt, selv om de er tryksvage.

- 
20. Lad eleverne selv forsøge sig på norsk. Del klassen op i flere grupper, og lad eleverne læse højt fra dialogerne.
-

## Skriftsproget – opgaver

De fleste af disse opgaver er knyttet til dialogerne i filmen. Download dialoglisterne fra hjemmesiden [www.nordenibio.org](http://www.nordenibio.org) og kopier dem til eleverne.

- 
21. Studér dialogerne og lav en liste med ord som skrives ens på norsk og dansk. Find derefter ud af om de betyder det samme, eller om de kan betyde flere ting?
- 
22. Lav en liste med ord som skrives næsten ens på norsk og dansk. Hvordan skrives de på norsk? Hvad er det, som er forskelligt?
- 
23. Del dialogen ud til eleverne og lad dem arbejde i par eller i små grupper. Eleverne får et par minutter til at se på dialogen. Derefter taler læreren med klassen om, hvordan vi kan se, at teksten er dansk. De kendetegn man bliver enige om, skrives på tavlen. Sådanne kendetegn kan være:
- Dobbeltkonsonant, hvor dansk har enkeltkonsonant
  - **e**, hvor dansk har **æ**
  - **p, t, k**, hvor dansk har **b,d,g**
  - **ei**, hvor dansk har **ej**
- Gør også eleverne opmærksom på, at norsk har to ligestillede skriftsprog: bokmål og nynorsk.
- 
24. Lav en liste med ord fra dialogerne, som I ikke er helt sikre på, at I forstår. Prøv at finde ud af, hvad de betyder. Først kan I gætte. Brug derefter en ordbog eller spørg læreren.
- 
25. Klassen laver en fælles ordliste med ord fra dialogerne. Ordlisten sættes op alfabetisk og indeholder alle ord i teksten, som skal oversættes. Hvor mange ord er det? Er det mange i forhold til tekstens længde?
- 
26. Lav en liste over «falske venner», ord som skrives eller udtales på samme måde, men som ikke betyder det samme. Der findes en oversigt på Wikipedia, som I kan bruge.
- 
27. Nedenfor er en liste med norske sproglige kendetegn. Prøv at finde eksempler på dem i dialogerne. I kan også se efter dem i andre norske tekster.

**Norsk p – t – k – dansk b – d – g.** Eksempler: gap – rik – fot – syk

**Norsk e – dansk æ.** Eksempler: vegg – prest – melk

**Norsk kv/v – dansk hv.** Eksempler: viss – verken – valp

**Norsk g – dansk v.** Eksempler: mage – skog

**Norsk nn – dansk nd.** Eksempler: vann – bunn

**Norsk ei – dansk ej.** Eksempler: vei – nei

**Norsk gj, kj og skj – dansk g, k og sk.** Eksempler: gjerne – kjøpe – skje

**Norsk ig – dansk igt.** Eksempel: mulig

**Norsk dobbeltkonsonant – dansk enkeltkonsonant.** Eksempler: vegg – topp – hatt – takk

**Norsk korte ord – dansk lange ord.** Eksempler: gi – bli

Lav en liste over sådanne ord. Hvordan skriver vi disse ord på dansk?

28. Forsøg dig som oversætter og oversæt dialogen i filmen til dansk. (Hele dialogen er nok for meget. Læreren kan udvælge dele af den.). Herefter kan I sammenligne oversættelsen med underteksterne i filmen.

29. Skriv tallene på norsk med bogstaver – fra 1 til 10 og derefter alle tiere fra 20 til 100.

30. Nedenfor finder du en liste med de 100 hyppigst brugte ord på norsk. Hvordan skrives de på dansk? Er der mange du ikke forstår?

og	i	det
på	som	er
en	til	å
han	av	for
med	at	var
de	ikke	den
har	jeg	om
et	men	så
seg	hun	hadde
fra	vi	du
kan	da	ble
ut	skal	vil
ham	etter	over
ved	også	bare
eller	sa	nå
dette	noe	være
meg	mot	opp
der	når	inn
dem	kunne	andre
blir	alle	noen
sin	ha	år
henne	må	selv
sier	få	kom
denne	enn	to
hans	bli	ville
før	vært	skulle
går	her	slik
gikk	mer	hva
igjen	fikk	man
alt	mange	dash
ingen	får	oss
hvor	under	siden
hele	dag	gang
sammen		

Kilde: [www.korrekturavdelingen.no](http://www.korrekturavdelingen.no)

# Kære gæster

**Instruktion: Isold Uggadottir**

**Island, 2006**

**Filmens varighed: 20 minutter**

## Tema: Seksualitet og kønsroller

Katrin er lesbisk og lever i et lykkeligt forhold med sin kæreste i New York. Men nu skal hun hjem til sine forældre på Island for at fejre sin morfars 70 års fødselsdag. Hun ved, at det er på tide at fortælle både familien og vennerne om hendes nye kærlighed. Og at hun ikke kommer til at gifte sig eller møde nogle af de unge mænd, som de hele tiden vil føre hende sammen med.

”Det her begynder næsten at blive lidt komisk”, siger hendes kæreste opgivende før hendes afrejse om Katrins frygt for at fortælle sandheden. ”Du ved ikke, hvordan det er på min ø”, svarer Katrin.

Da Katrin kommer hjem, føles det som om, at hendes forældre bekræfter alle fordomme. De er helt fikserede på, at hun skal finde en mandlig kæreste og er samtidig nysgerrige i forhold til, hvordan hendes liv i New York ser ud, fordi de tror, at hun måske har fundet en der. I hvert fald er det sådan, Katrin oplever det. Om aftenen da hun går ud for at feste med de gamle venner, føler hun sig omgivet af lykkelige ”normale” par, mens kæresten fra New York hele tiden forsøger at få fat i hende på mobilen. I ren desperation betror hun sig til sin tidligere kæreste, men føler sig straks svigtet.

Til fødselsdagsfesten er hun overbevist om, at alle ved det. Da hendes morfar fortæller, at han vil holde en tale, som kommer til at afsløre nogle ting, tror Katrin, at den handler om hende og at hendes forhold til kæresten vil blive afsløret, men i stedet sker der noget helt uventet.

## Undervisningstips

Kærlighed er en positiv kraft, som handler om at kunne elske den man vil, uden fordomme, roller og mønstre. At være tolerant indebærer, at man er i stand til at se positivt på andres valg i livet, også selv om de er i modstrid med givne forestillinger og skabeloner. Det indebærer også, at man tør stå ved sine egne følelser, selv om de er i modstrid med forældrenes og omgivelsernes forventninger.

Det nye liv som Katrin i filmen har fået i New York gør, at hun har let ved at leve i overensstemmelse med sine følelser, men når hun ringer hjem, nævner hun intet om sin kærlighed.

For Katrins kæreste er det svært at forstå Katrins mangel på mod. Hun kræver en plads i Katrins liv, også uden for deres ”hemmelige” liv i New York.

## 1. Kærlighedsrelationer

- Beskriv hvordan forholdet mellem Katrin og hendes kæreste skildres i begyndelsen af filmen.
- Hvordan kan vi se, at de hører sammen og elsker hinanden?
- Hvad sker der med Katrin, når hun taler i telefon med dem derhjemme?
- Hvad sker der med Katrins kæreste, da hun indser, at Katrin ikke vil fortælle om deres forhold?
- Hvordan ser Katrin på sit forhold? Har hun svært ved selv at acceptere, at hun er homoseksuel?
- Hvilke forbilleder for kærlighedsmødet mellem unge homoseksuelle møder vi inden for film og litteratur?



## 2. Normer og "normalitet"

Det konventionelle billede af, hvordan kærligheden og familien skal se ud, som vi oftest møder i medier og reklamer, kan gøre det svært for unge mennesker at turde bryde de mønstre, som man tror forventes af både forældre og samfund. Det kan også skabe holdninger imod og intolerance i forhold til det, som afviger fra det normale. Hvis man tror, at de følelser man har, ikke vil blive tolereret af ens familie og venner, bliver man selv usikker. Ingen vil udsætte sig for at blive lukket ude af fællesskabet.

For Katrin er det uproblematisk at leve i et lesbisk forhold så længe hun ikke ser omgivelsernes og forældrenes blikke, men allerede i bilen hjem fra lufthavnen oplever hun, hvordan de givne kønsroller presses ned over hende.

## 3. Forældrene og selvopfattelsen

- Hvilket billede af forældrene møder vi i filmen?
- Hvad taler de om?
- Giver filmen et billede af, hvordan forældrene virkelig er, eller er det Katrins oplevelse af dem som skildres?
- Hvad tænker Katrin egentlig om sine forældre?
- Hvilke fordomme har hun selv om, hvordan de er?

Når Katrin går ud med vennerne, er det svært ikke at turde at være den hun er. Heller ikke i mødet med sine slægtninge er hun sig selv.

- Hvordan påvirker Katrins syn på omverdenen hende selv?

## 4. Seksualitet og fordomme

Synet på seksualiteten er forskelligt fra kultur til kultur og fra generation til generation. Hvor homoseksualitet førhen var noget, man forsøgte at skjule for omverdenen, findes der i dag de fleste steder en helt anden åbenhed. Morfarens fødselsdagsfest byder på en overraskelse, som forandrer både Katrins og vores eget syn på de fordomme, som Katrin troede hun oplevede hos sine omgivelser.

- Hvilke fortællegreb anvender filmen for at skabe spænding inden den afsløring, som Katrin tror skal komme?
- Diskutér temaet omkring frihed og indestængthed, som formidles af filmen.
- Fremdrag nogle scener, hvor Katrin føler sig fri til at udtrykke sine følelser, og nogle scener, hvor hun føler sig indestængt.
- Hvad sker der med de følelser, som ikke bliver udtrykt?
- Hvilken følelse er det, som morfars tale formidler til Katrin?
- Beskriv Katrins følelser i filmens sidste scene?

## Sprogopgaver

Islandsk er Nordens latin. Islandsk og færøsk er meget lig det sprog, som blev brugt over hele Norden i vikingetiden og frem til 1300-tallet. Vi kan stadig forstå mange ord i islandske og færøske tekster, men udtalen er helt anderledes end den var i oldnordisk tid. Grammatikken er meget udviklet.

Islændingene går meget op i at lave islandske ord i stedet for at tage engelske eller andre udenlandske ord i brug. For eksempel:

kontor	=	skrifstofa (skrivestue)
teater	=	leikhús (spillehus)
pas	=	vegabréf (vejbrev)
barometer	=	loftvog (luftvækt)
blive opereret	=	vera skorinn upp (blive skåret op)

## Udtale

Det er ikke let at udtale islandsk med det samme. Her er nogle hovedregler.

**é** udtales **je**: isl. 'ég' bliver udtalt 'jeg', ikke 'jaj')

**ll** udtales **dl**: 'stall' udtales 'stadl'

**hv** udtales **kv** : Hvítá udtales: kvit-ao

**k** foran en vokal udtales **k**. Islandsk har ikke kj-lyden ligesom norsk f.eks.

På islandsk lægger man altid trykket på den første stavelse. Eksempler på islandsk udtale:

Keflavík udtales: keblavik

Reykjavík udtales: reikjavik

Höfn udtales: høbn

Þingvellir udtales: thingvedlir

Gullfoss udtales: gudlfoss

Del dialogen ud og lad eleverne arbejde parvis. Filmen (eller et uddrag) afspilles – kun med lyd, mens eleverne følger med i dialogen..

---

**31.** Find ord i teksten som I kender fra jeres eget sprog.

---

**32.** Finder I bogstaver, som I ikke har i jeres eget sprog? Hvilke? Hvordan tror I, at de udtales?

---

**33.** Find eksempler på, at islændingene har lavet deres egne ord i stedet for at bruge engelske eller andre udenlandske ord.

---

**34.** Find en islandsk telefonbog på nettet. Hvad siger den om navneskik i Island?

---

# Elixir

Instruktion: Babak Najafi

Sverige, 2003

Filmens varighed: 25 minutter

## Tema: Racisme, sprog og magt, klasse modsætninger

Marco, Abbe, Choy og Jeffrey er alle indvandrere. De er en gruppe skoletrætte drenge fra en forstad til Stockholm. En dag, efter at have drukket en mystisk grøn drik, en "eliksir", som Marco på mystisk vis har fået fat i, men som det viser sig, at man også kan bestille pr. postordre, forvandles de til prægtige svenske drenge med blondt hår og hvide tennistrøjer. De holder op med at lave ballade, bliver dygtige i skolen, får et nyt sprog og får en ny identitet både blandt kammeraterne og i skolen.

Drikken bliver en succes, og snart har drengene solgt den til alle indvandrere i Sverige. Og med et er der ingen rengøringsassistenter eller pizzabagere længere. Hele samfundet styrer sammen, eftersom alle indvandrere i Sverige tager en slurk af den samme eliksir og holder op med at gøre rent, bage pizzaer og køre nattaxi. Over hele Sverige raser de irriterede svenskere, som ikke får gaderne og kontorerne gjort rent.

Elixir er en film som, i stedet for at kritisere de eksisterende forhold, vender situationen om og bruger vores forudfattede meninger og fordomme både for at få os til at se og sætte spørgsmålstejn. Personerne i Elixir svarer til de værste forestillinger om, hvordan "de andre" skal være, og det gøres med humor og en absurd tiltale både i formsproget og i dialogen.

Filmen anvender eksisterende klichéer om, hvordan indvandrere og svenskere opfører sig og gør det muligt for os som publikum at få øje på vores egne forudfattede meninger samtidig med, at vi kan grine af dem. Filmen giver os også en spejling af, hvordan vi i det normale samfund ser ud "i andres øjne". Hvad det i dag indebærer at være svensk ud fra forskellige udgangspunkter.

## Undervisningstips

### 1. Formsprog og tiltale

- Diskutér hvordan filmen anvender billeder, klip, musik og dialog for at forstærke den personlige tiltale.
- Hvad betyder den personlige fortællerstemme?
- Fremdrag nogle scener, som anvender stereotyper om indvandrere og svenskere og tænk over, hvad det er, der får os til at reagere.
- Hvad oplever vi som værende anderledes sammenlignet med for eksempel en tv-reportage?
- Sammenlign filmens subjektive fortællestil med en såkaldt "objektiv" fortællestil, som tv ofte benytter sig af.

### 2. Ydre identitetsmarkører

At tilhøre en gruppe indebærer ofte, at man med forskellige tegn og markører som tøjstil og sprog forsøger at vise sit tilhørsforhold.

- På hvilken måde ser vi, hvordan Marcos gruppe påvirker på omgivelserne og opfattelsen af sig selv via identitetsskiftet?
- Diskutér de ydre og indre egenskaber, som vi i begyndelsen af filmen forbinder med Marco og hans venner. På hvilken måde bekræfter de eller stiller spørgsmål ved vore fordomme?
- Hvad sker der efter, at de er blevet forvandlet til svenske drenge?

Der findes mange fordomme i beskrivelsen af de forskellige grupper og beskrivelsen af, hvordan de oplever hinanden. Lige fra hvilke egenskaber man har og til, hvordan man bruger sin fritid.

- Hvordan markeres de forskellige fysiske områder i filmen?
- Hvad er karakteristisk for Marcos gruppe og deres familier?
- Hvordan karakteriseres de svenske drenge, som præsenteres?
- Hvordan lever og tænker en middelklassefamilie ifølge filmen?
- Hvordan er vores billede af de piger, som præsenteres?
- Er det rigtigt hvad filmen siger, at piger foretrækker "farlige" drenge?

### 3. Sproglige identitetsmarkører

Filmene giver os mulighed for at tage del i sprog og erfaringer fra elevernes egen hverdag, og sætte det op imod magt og mønstre i samfundet og i medierne. Blandt mange unge handler sproget både om at skabe et gruppetilhørsforhold og en bevidst stillen sig udenfor.

- Hvilken betydning har sproget for identiteten, og hvordan fungerer dette sprog i en anden sammenhæng for eksempel i skolen og på arbejdspladsen?

En dag kommer Marco i skole blond som en svensker og med en udtale lige så tydelig som matematiklæreren og med alle rigtige i prøven. Hvad er der sket, tænker hans kammerater Abbe, Choy og Jeffrey. Dagen før var han præcis som alle andre chilenerne – "fed og grim" – men nu er han pludselig lærerens kæledægge. Men da Marco forklarer sine kammerater, at det hele skyldes en neongrøn drik, som han fik med posten, så forvandles forbløffelsen til nysgerrighed. Måske kunne alle problemer løses, hvis man blev en ægte svensker og slap for alle fordomme.

- Hvorfor griner vi af de kommentarer som Marco, Abbe, Choy og Jeffrey kommer med i deres nye roller i skolen og i deres kontakt med piger?
- Er det lettere at blive accepteret, hvis man taler det middelklassesprog, som Marco og hans Kammerater gør efter at have indtaget eliksiren?
- Er det let at placere folk i kasser ud fra det sprog de taler?
- Hvad vil læreren med det nye udtryk, som han afprøver på Marco og hans kammerater?
- Hvorfor finder læreren pludselig en ny måde at kommunikere med dem på?
- Hvordan vil han blive set i sin rolle som lærer?

### 4. Synet på indvandrere

I Sverige har vi svært ved at benytte os af den kompetence, som mange indvandrere har. Filmen viser, hvordan denne mere eller mindre officielle rangordning, har skabt et nyt slags classesamfund, hvor oprindelse og etnicitet er udvælgelsesprincipper i et stadig hårdere arbejdsklima. Der er mange, som kender problemet med ikke at få sin jobansøgning behandlet, hvis man opgiver et "fremmed" navn.

- På hvilken måde beskriver filmen denne rangordning? Diskutér hvordan filmen forholder sig til virkeligheden.
- Er der en sandhed i det som filmen fremdrager i forhold til, at meget af det vi tager for givet når det gælder rengøring, pleje og andre servicefunktioner ville forsvinde, hvis indvandrerne ikke fandtes?
- Hvor står principperne om menneskers ligeværd i forhold til denne uofficielle rangordning, og hvad kan man gøre ved det?
- Filmen bygger på en novelle af Alejandro Leiva Wenger, som også har været med til at skrive

filmens manuskript. Sammenlign gerne fortælle-måden ved at downloade teksten fra nettet på <http://www.bwanaclub.org/Elixir.html>. Tag udgangspunkt i nogle scener i filmen og find tilsvarende scener i teksten. Hvad er ens og hvad er forskelligt? Hvordan opleves filmen sammenlignet med novellen?

## Talesproget – opgaver

Målet med disse opgaver er at øve sig i at forstå svensk talesprog. Hvis eleverne synes, at det er vanskeligt at forstå svensk, er det vigtigt at opgaverne ikke bliver for vanskelige. Læreren må vurdere, om man kan begynde med at vise filmen uden undertekster, eller om det er bedst at lytte til talen samtidig med, at man følger med i dialogerne.

Man kan også lade eleverne prøve at snakke svensk ved at læse uddrag af dialogerne højt. På denne måde kan de få en vis følelse med melodien i sproget og bliver bekendt med nogle hovedregler for udtale.

- 
35. Vis filmen – eller dele af den – på originalsproget **uden** undertekster og lad eleverne prøve at skrive ned, hvad der bliver sagt.

Alternativt: Vis filmen med tale og undertekster på originalsproget.

- 
36. Lyt til dialogerne på originalsproget. Eleverne får uddelt dialoglisterne, således at de kan følge med i det, som bliver sagt. Vælg selv om I vil vise filmen eller bare afspille lydsporet.

- 
37. Prøv at finde lyde og sætningsrytmer, som adskiller dette sprog fra dit eget, for eksempel k- og sj- lyden eller konsonanterne.

- 
38. Find en lydbog med oplæsning på svensk. Lyt til oplæsningen og følg gerne med i originalteksten.

- 
39. Optag nyhederne på svensk tv og vis dem i klassen. Hvad handler de om? Hvor meget forstår I?  
Hvad er vanskeligt at forstå?

- 
40. Hvis der er nogen i klassen eller på skolen, som kan tale svensk, kan I invitere vedkommende til et besøg i gruppen eller i klassen.

- 
41. Prøv at tælle højt på svensk, for eksempel fra 1 til 10 og fra 50 til 100

- 
42. Hvis der er nogen i klassen eller på skolen som taler svensk, kan I invitere vedkommende til et besøg i gruppen eller i klassen.

- 
43. Få kontakt med en svensk skole og gennemfør netmøder.

- 
44. Del klassen i to grupper. Den ene markerer ord og bogstaver som lyder på samme måde som på dansk, mens den andre markerer bogstaver som lyder anderledes end på dansk. Svarene gennemgås samlet. Nogle karakteristiske træk ved svensk udtale er:  
**g** kan udtales som **j**: göra – gärna – gick – helg – berg  
**g** kan udtales som **ng**: vagn – lugn  
**dj** kan udtales som **j**: djup – djur  
**stj** kan udtales som **sj**: stjärna
-

45. Lad eleverne selv forsøge sig på svensk. Del klassen op i flere grupper, og lad eleverne læse højt fra dialogerne.

---

### Skriftsproget – opgaver

De fleste af disse opgaver er knyttet til dialogerne i filmen. Download dialogerne fra hjemmesiden [www.nordenibio.org](http://www.nordenibio.org) og kopier dem til eleverne. Hvis eleverne skal bruge ordbøger og leksika, er det nyttigt at vide, at den svenske alfabetrækkefølge er **å – ä – ö**.

---

46. Studér dialogerne og lav en liste med ord, som skrives ens på svensk og dansk. Find derefter ud af, om de betyder det samme, eller om de kan betyde flere ting.

---

47. Lav en liste med ord som skrives næsten ens på svensk og dansk. Hvad er det, som er forskelligt?

---

48. Del dialogen ud til eleverne og lad dem arbejde i par eller i små grupper. Diskutér herefter, hvordan vi ser at teksten er svensk. De kendetegn man bliver enige om, skrives på tavlen. Sådanne kendetegn kan være:

- **ä, ö** (men ikke **å**)
  - **x** og **ck**, hvor dansk har **ks** og **kk**
  - **o**, hvor dansk har **u**
  - dobbeltkonsonant, hvor dansk har enkeltkonsonant eller omvendt
  - infinitiv-endelser
- 

49. Lav en liste med ord fra dialogerne, som I ikke er helt sikre på, at I forstår. Prøv at finde ud af, hvad de betyder. Først kan I gætte. Brug derefter en ordbog eller spørg læreren.

---

50. Klassen laver en fælles ordliste med ord fra dialogerne. Ordlisten sættes op alfabetisk og indeholder alle ord i teksten, som skal oversættes. Hvor mange ord er det? Er det mange i forhold til tekstens længde?

---

51. Lav en liste over «falske venner», ord som skrives eller udtales på samme måde, men som ikke betyder det samme. Der findes en oversigt på Wikipedia, som I kan bruge.

---

52. Nedenfor er en liste med svenske sproglige kendetegn. Prøv at finde eksempler på dem i dialogerne. I kan også se efter dem i andre svenske tekster.

Svensk ä og ö – dansk æ og ø. Eksempler: präst – vägg – höst

Svensk p, t, k – dansk b, d, g. Eksempler: gap – fot – rik

Svensk x og ck – dansk ks og k/kk. Eksempler: lax – tack

Svensk o – dansk u. Eksempler: ovilja – olika

Svensk dobbeltkonsonant – dansk enkeltkonsonant. Eksempler: allt– timmar

Svensk enkeltkonsonant – dansk dobbeltkonsonant. Eksempler: minuter – sluta

Svensk a – dansk e (endelse). Eksempler: bada – lampan

Lav en liste over sådanne ord. Hvordan skriver vi disse ord på dansk?

---

53. Tal skrives lidt forskelligt på svensk og dansk. Kan I finde nogen talord i teksten? Hvad hedder tallene på svensk? Skriv tallene fra et til tyve og tierne videre op til hundrede.

54. Forsøg dig som oversætter og oversæt dialogen i filmen til dansk. Bagefter sammenligner I Oversættelsen med underteksterne i filmen. (Hele dialogen er for meget. Læreren udvælger dele af den.)

55. Nedenfor er en liste over de 100 hyppigst brugte ord på svensk. Hvad hedder de på dansk? Er der mange ord, du ikke forstår?

i	efter	många
och	eller	hur
att	nu	mer
det	sin	går
som	där	Sverige
en	vid	kronor
på	mot	detta
är	ska	nya
av	skulle	procent
för	kommer	skall
med	ut	hans
till	får	utan
den	finns	sina
har	vara	något
de	hade	svenska
inte	alla	allt
om	andra	första
ett	mycket	fick
han	än	måste
men	här	mellan
var	då	blev
jag	sedan	bli
sig	över	dag
från	bara	någon
vi	in	några
så	blir	sitt
kan	upp	stora
man	även	varit
när	vad	dem
år	få	bland
säger	två	bra
hon	vill	tre
under	ha	ta
också		

# At leve, at eksistere

Instruktion: Reetta Aalto

Finland, 2007

Filmens varighed: 13 minutter

## Tema: Eksklusion, identitet, selvfølelse

I filmen møder vi Veera, som netop skal til at tage studentereksamen. Ud fra Veeras oplevelser, ser vi en kompliceret familie med en alkoholiseret far og en ængstelig mor, som også viderefremidler sin angst til Veera. Veera udtrykker sin opgiveness over for forældrenes destruktive liv, men ved ikke selv hvordan hun skal forholde sig til sin fremtid. Om aftenen går hun ud for at møde sin kæreste i en bil i en garage, men heller ikke han giver hende nogen trøst eller livslyst. Den håbløshed, som Veera føler forstærkes af, at moderen siger, at faderen skal forsøge at holde ud indtil hun har taget studentereksamen. "Du har altid været så modig og glad, du græd aldrig, forsøg at være stærk", siger moderen. "Skal jeg vente på, at han tager livet af sig selv", spørger Veera.

Så kommer eksamensdagen. Slægtninge og venner skåler for Veera, og en af slægtningene råder Veera til at blive hjemme. Det er hårdt derude, siger hun. Men Veera har bestemt sig. I en efterfølgende scene ser vi, hvordan hun slæber en madras ud og lægger den på biltaget. Faderen kommer og siger et klodset farvel og spørger, om hun klarer sig. Jeg er et dårligt forbillede, siger han. Da bilen kører, ser vi, hvordan Veera sidder ved rattet og græder. Vejen og fremtiden ligger åben, men hvem er hun, og hvad har hun med sig i bagagen?

## Undervisningstips

For at kunne være tolerant mod andre, må man vide, hvem man selv er. Man skal føle sig set og elsket. Når man som ung forsøger at finde sin identitet, har man behov for at indgå i et fællesskab, at have familie og venner, som man kan spejle sine tanker idéer i. I filmen om Veera ser vi en familie, hvor forældrene er helt optaget af deres egne problemer. Filmen giver os nogle stærke oplevelser af, hvordan det føles ikke at blive set. I mange nærbilleder af Veeras ansigt, ser vi følelser af ensomhed og eksklusion. Ensomheden forstærkes af forældrenes evindelige skændier og diskussioner, som ikke ses i billeder, men som bogstavelig talt trænger igennem væggene og sætter sit præg på stemningen i hele lejligheden.

## 1. Ensomhed og eksklusion

I det første billede ser vi, hvordan Veera iagttager sit eget ansigt i spejlet. Tal om hvordan rummet/scenografien, ansigtsudtrykket og kropssproget, dialogen/lyden, farverne og lyset spiller sammen for at skabe et billede af eksklusion og ensomhed.

- Hvad tænker hun, når hun iagttager sig selv?
- Hvilke replikker ville Veera bruge, hvis man kunne høre, hvad hun tænker?

## 2. Integritet og respekt

At være tolerant indebærer både, at man indbyder til fællesskab men også, at man respekterer andres integritet. At lære at sætte grænser og at tage ansvar for ens egne følelser er en del af det at blive voksen.

- Diskutér hvilke grænser børn og forældre bør respektere i forhold til hinanden.
- Hvordan oplever vi moderens måde at overføre sin egen ængstelighed til Veera og dermed give hende skyldfølelse?
- Er der et sted, hvor Veera kan være i fred for forældrenes problemer?
- Hvordan føles det, når et barn er nødt til at tage ansvar for sine forældre?



- Hvorfor siger Veera ikke fra på en tydeligere måde?

### 3. Identitet og selvfølelse

At være tolerant indebærer også, at man er i stand til at se hele mennesker. Ikke kun det billede vi først møder. Film hjælper os ofte til at se ind i mennesker og på den måde få øje på sider af dem, som de ikke altid vil eller tør vise over for andre.

- Forsøg at give en beskrivelse af, hvordan Veera agerer i forhold til dem, hun møder i filmen, og hvordan vi oplever, at hun har det inde i?
- Giv et portræt af Veera, som afspejler hele hendes personlighed.
- Hvem er Veera egentlig?
- Hvordan stemmer det billede, som moderen giver af Veera overens med det billede, som filmen giver os af hende?
- Hvorfor ser moderen ikke det, som vi ser?

### 4. Savn, længsel og indsigt

Både i mødet med forældrene og i det natlige møde med kæresten, kan vi føle Veeras indestængthed, fordi både lyssætningen og scenografien skaber en næsten klaustrofobisk stemning.

Der er end ikke benzin på bilen, så den kan køre ud af garagen. Men til sidst er der alligevel noget, som får hende til at tage af sted.

- Hvad er det, som Veera længes efter, men som hun ikke møder, hverken i forholdet til forældrene eller kæresten? Hvad er det, hun savner i sit liv?
- Hvilken symbolsk rolle spiller bilen i filmen?
- Hvilke følelser er det hun giver slip på, når hun til sidst sidder i bilen på vej væk hjemmefra?
- Diskuter hvordan I tror, at Veeras fremtid kommer til at se ud. Hvor er hun på vej hen?

### Sprogopgaver

Filmen og dialogen skal give en lille smagsprøve på finsk. Vi kan ikke forstå finsk, for finsk tilhører en helt anden sprogfamilie, men det er nyttigt at lytte til melodien i sproget og måden, som ordene udtales på. Filmen kan bruges til en samtale om finsk og baggrunden for, at finsk adskiller sig fra de andre nordiske sprog.

Finsk tilhører den finsk-ugriske sprogstamme, som stammer fra områderne omkring Ural. Derfor er finsk meget anderledes end de andre nordiske sprog. Alligevel findes der finske ord, som har vi har taget til os, for eksempel *sauna* og *sisu*.

### Udtale

Udtalen af finske ord er ikke vanskelig, for reglerne er få og faste. Hovedreglen er, at finsk udtales, som det bliver skrevet. Når man udtaler finske ord, skal man enten overdrive eller holde lidt igen.

Del dialogen ud og lad eleverne prøve at læse nogle af replikkerne højt.

# En introduktion til sprogene i Norden\*

Af Jens Cramer, tidligere lektor ved Nordisk Institut i Århus

## 1. Sprogene i Norden

Fem af de sprog, som i dag tales og skrives i Norden, har fælles oprindelse og kaldes urnordisk. Urnordisk tilhører den germanske sprogstamme som igen tilhører den indoeuropæiske sprogfamilie. Frem til ca. 700-tallet forstod alle hinanden, og der var ikke stor forskel i ordforråd og udtale. I perioden fra 700-800-tallet og frem til år 1000 foregik der en sprogudvikling, som gjorde, at man omkring år 1000 kunne konstatere at der var sket noget med sproget i Norden: der var tydelig forskel mellem sproget, som blev talt i den vestlige del af Norden og sproget som blev talt i den østlige del. Fra år 1000 skelnes der derfor mellem de vestnordiske og østnordiske sprog.

I tidens løb har sprogene udviklet sig på forskellig måde og med forskellig hastighed. Den generelle tendens er, at den sproglige udvikling er foregået langsomt i vest og hurtigst øst. Nedenstående oversigt, der samtidig nævner de to skriftsprog i Norge, giver et indtryk af slægtskabsforholdene:



Selv om der kan være problemer med forståelsen af ord og vendinger, så er lighederne mellem norsk, svensk og dansk stadig så store, at man ved at tale eget sprog og tale tydeligt fortsat vil kunne kommunikere med hinanden. Det samme gælder med hensyn til skriftsproget.

De skandinaviske sprog (dansk, norsk og svensk) som også kaldes nabosprogene, ligner hinanden så meget at man udefra godt kunne opfatte dem som dialekter fra det samme sprog, men da de har hvert sit skriftsprog og er hovedsprog i hvert sit land, så beskrives de som forskellige sprog.

Selv om færøsk og islandsk er nordiske sprog, så er disse sprog ikke umiddelbart forståelige for danskere, nordmænd og svenskere.

Færingers forstår glimrende dansk – dansk er 1. fremmedsprog i skolen. Færøerne er det eneste reelt tosprogede land i Norden.

På Island er 2. fremmedsprog dansk.

Også en del grønlandere forstår af historiske grunde dansk, og dansk er 1. fremmedsprog.

Da både grønlandsk og finsk/samisk tilhører andre sprogfamilier end den nordiske, er disse sprog helt uforståelige for folk fra den øvrige del af det nordiske område. Grønlandsk er et inuitsprog og er i slægt med eskimosproget i Canada, mens finsk og samisk er i familie med estisk, ungarsk og visse sprog ved Uralbjergene.

---

\* Torbjørg Breivik, Språkrådet (Norge) har skrevet en artikel som hedder "Hva er språk?" Sprog er ikke bare tale og tekst. Der findes mange andre sproglige udtryk. Artiklen kan downloades fra [www.nordenibio.org](http://www.nordenibio.org) På hjemmesiden er der også en artikel om finlandssvensk: "Finlandssvenskarna och svenskan i Finland" af Saara Haapamäki, Åbo Akademi.

Finland var tidligere en del af det svenske rige, og ca. 6 % har svensk som modersmål. Både finsk og svensk er ligeværdige sprog.

Finske elever med svensk som modersmål får en grundig oplæring i finsk, og finske elever med finsk som modersmål får en grundig oplæring i svensk.

## 2. Ligheder mellem de nordiske sprog

Dansk, norsk og svensk indeholder mange ligheder, selv om der er nogle stave- og udtaleforskelle mellem de tre sprog. I afsnit 3 er der en oversigt over disse og nævnt nogle enkle tommelfingerregler som kan lette sprogforståelsen. Det er først og fremmest i ordforrådet, at de største forskelle findes.

I Munch-Petersen og Hartmann: "Farlige ord og lumske ligheder i svensk og dansk" er der registreret ca. 2.000 ord og udtryk, som giver problemer. "Skandinavisk Ordbog", som findes på nettet, indeholder ca. 4.000 ord på henholdsvis dansk, norsk og svensk.

## 3. Forskelle mellem de nordiske sprog

### Skrift og udtale

Hvad angår skriftbilledet kan man opstille nogle generelle stave- og udtaleforskelle, hvorved norsk og svensk adskiller sig fra dansk. Her følger først en skematisk oversigt over typiske forskelle i det skandinaviske skriftbillede, der herefter kommenteres nærmere.

Hvad angår de forskellige norske dobbeltformer, kan man som udgangspunkt regne med, at de stavemåder, der afviger fra dansk er nynorsk, men reglen er ikke undtagelsesløs.

#### Konsonantforskelle

	dansk	norsk	svensk
1. b,d,g/p,t,k	købe, møde, bruge	kjøpe, møte, bruke	köpa, möta, bruka
2. slutkonson.	(t/tt, k/kk) hat/tak (enkel)	hatt/takk (dobbelt)	hatt/tack(dobbelt)
3. hv/kv/v	hvid, hverken	hvit/kvit, verken	vit, varken
4. v/g	mave, skov	mave/mage, skog	mage, skog
5. vn/mn	havn	havn/hamn	hamn
6. nd/nn	kande	kanne	kanna
7. ld/ll/ll	fald	fall	fall

#### Vokalforskelle

	dansk	norsk	svensk
1. endelser	bade, lampen	bade, lampen	bada, lampan
2. nægtende forstavelse	u. uvilje	u: uvilje	o: ovilja
3. o/a	o: lov	o: lov	a: lag
4. a/o/å	a: sang	a/o: sang/song	å: sång
5. å/a	å: hånd	å/a: hånd/hand	a: hand
6. u/o	u: kunst, bund	u/o: kunst, bunn/botn	o: konst, botten
7. y/ju	y: byde, syg	y/ju: by(de), syk/sjuk	ju: bjuda, sjuk
8. æ/ä/e	æ: præst	e: prest	ä: präst
9. e/æ/jø/jö melk/mjøl	e/æ: mel, mælk	e/jø: mel/mjøl,	jö: mjöl, mjölk
10. e:ei	e: ben, sten	ei/e: ben/bein, stein	e: ben, sten
11. ei/ej//eg/äg	ej: vej	ei/eg: vei/veg	äg: väg
12. e:ä	e: hest	e: hest	ä: häst
13. øj/øγ/ög	øj: øje	øy/øye	ög: öga
14. ø/ö/au	ø: høst	ø/au: høst/haust	ö höst

Kilde: Skandinavisk Ordbog

## Kommentarer til forskelle mellem skrift og udtale

Den alfabetiske ordning på svensk er **å – ä – ö**, mens den på dansk og norsk er **æ – ø – å**.

Ö og ä svarer til ø og æ på dansk og norsk. Finder man ord der indeholder ä og ö, er teksten derfor svensk.

Svenskere og nordmænd bruger ikke det komplicerede danske talsystem. Det hedder fx femtio og sextio i stedet for halvtreds og tres. Dog hedder tyve tjue og tjugo.

Ovenstående oversigt rummer de fleste generelle forskelle mellem de skandinaviske sprog. Undertiden er fx formerne i dansk og norsk identiske, undertiden formerne i dansk og svensk. Meget ofte findes der dobbeltformer i norsk. Således kan fx ordet kirke i bestemt form på bokmål hedder både kirka og som på dansk kirke. Dobbeltformer er karakteristiske for norsk, mens der fx i dansk slet ikke er så mange. Fra Retskrivningsordbogen 1955 er der linje/linie, fra 1986 er der fx resurse/ressource, fra 2001-udgaven er der fx podie/podium. Men det tilstræbes at mindske dobbeltformerne.

Inden for konsonanterne skal man især bemærke forskellene mellem p, t og k i norsk og svensk og b, d og g i dansk (se moment 1). Dette skyldes historiske forhold der går helt tilbage til middelalderen.

Hvad angår vokalerne er de egentlige forskelle naturligvis små, men forholdene kan synes kaotiske. Det er de også! De skyldes bl.a. nogle særdanske lydudviklinger (lydåbninger) i middelalderen som kun delvis er markeret i skriften. Værd at lægge mærke til er at norsk ofte kan have diftonger (tvelyd) (au (**au**ka), øy( klø**vy**ve) og ei), hvor dansk og svensk har monoftonger (ø, e) (se moment 11,13,14). Endvidere bemærkes at man på svensk har endelser på **a** i trykssvag stilling (moment 1).

## 4. Især om norsk

Norge har to sidestillede skriftsprog, nemlig bokmål og nynorsk. Bokmål har sit udgangspunkt i dansk, og langt den overvejende del af befolkningen har valgt bokmål som første skriftsprog. Nynorsk er konstrueret på baggrund af de oprindelige dialekter. Det skete for at lægge afstand til Danmark som frem til 1814 havde regeret over Norge, og hvor dansk havde været det officielle sprog.

Danskere har som udgangspunkt lettere ved at forstå de nordmænd, der taler bokmål. Nordmænd har lettere ved at forstå svenskere end danskere, men lettere ved at læse dansk end svensk, da langt den overvejende del af befolkningen, som tidligere nævnt, har valgt bokmål som første sprog.

Alle som vokser op i Norge i dag, hører dialekter og lærer at forstå dem, og det er fuldt ud accepteret, at disse forskellige dialekter fx bruges i radio og TV i modsætning til Danmark, hvor dialekter ikke er accepteret, der skal tales rigsdansk.

### En række udtaleforhold adskiller dansk og norsk:

- *g* foran i, y og ei udtales som j: gi (give), geit (ged), gyse(gyse)
- *gj* kan også udtales som j fx gjest (gæst)
- *k* udtales kj foran i,y,ø og ei fx kino( udt. kjino), kirke (kjrke), kyst (kjyst), København (Kjøbenhavn)
- *sk* og *sj* udtales sje, fx: ski, skøyter (skøjter), sjåfør (chauffør)
- *u* er en mellemtungevokal og udtales imellem u og y (dust)

### Forskelle i skriftsproget

På norsk bruges c sjældent.

## 5. Især om svensk

Både svensk og dansk tilhører som nævnt de østnordiske sprog. De har været selvstændige sprog siden engang i middelalderen (1200-1300).

### Forskelle i skriftsproget

På svensk er den alfabetiske ordning å, ä, ö i modsætning til æ, ø og å på dansk og norsk.

Ö og ä svarer til ø og æ på dansk og norsk. Finder man ord der indeholder ä og ö, er det en svensk tekst.

X bruges i stedet for ks fx: lax.

Endelser i verber (udsagnsord): Svensk er et a-sprog og dansk er e sprog. Ses tydeligt i infinitiv (navnemåde): tala, skriva

Bestemt form navneord: på svensk er der dobbeltbestemmelse: **den** lilla hunden (**den** lille hund), **det** gula huset (**det** gule hus)

At + ikke: på svensk: att inte kunna arbeta, på dansk: ikke at kunne arbejde

### Følgende væsentlige udtaleforskelle adskiller dansk og svensk:

**u** er en mellemtungevokal og udtales mellem **u** og **y**.

**g** kan udtales på mange måder fx:

**g** (gammal, vägen, golv)

**j** (Göteborg, gärna, göra, gick, ge, älg, helg, arg, berg, borg)

**ng** (vagn, lugn)

**dj, gj, lj** udtales **j** fx djup (dyb), gjorde (gjorde)

**k** foran **e, i, y, ä** og **ö** udtales som regel **tj**: kyrka

**sj, sk, stj** er en **sj**-lyd som udtales **sj** som i ordet sjippe

**tj** og **kj** er en **tj**-lyd og udtales om i det tyske ord **ich** (tjuv, tjej, kjol)

## 6. Ordforrådsproblemer

Det største problem i den interskandinaviske sprogforståelse er den forholdsvis store forskel i de tre sprogs ordforråd. Ord der ligner hinanden, men staves forskelligt, og ord hvor bøjningsendelserne afviger, giver sjældent problemer. Det er ofte ud fra sammenhængen i teksten muligt at gætte sig til betydningen i de tilfælde, hvor de tre sprog bruger helt forskellige ord for det samme begreb.

Det er først når ordet står isoleret, at der ingen muligheder findes for at gætte. Der tænkes især her på ord som svensk beteende (dansk: adfærd), län (amt), börja (begynde), ånga (damp), dike (grøft) mås (måge) og norsk vonar (dansk: håber) ottast (frygter), bikkje (hund), eksos (udstødningsgas), do (toilet), grøsse (gyse).

Faste forbindelser, hvor man fx bruger andre billeder (metaforer) end i de modsvarende danske udtryk, volder store problemer. Fra svensk kan nævnes bli pannkaka (dansk: gå i fisk), gå åt som smör i solsken (dansk: gå som varmt brød).

De vanskeligste ord kaldes "**de lumske ligheder**" eller "**falske venner**".

Du kan finde mange flere oplysninger om denne type af ord i Skandinavisk ordbog.

Her kan det samme ord have helt forskellige betydninger i de tre sprog. Ordene kan også have en fælles betydningskerne, men forskellige bibetydninger fx:

Svensk *flicka* betyder *pige* på dansk, mens svensk *piga* betyder *tjenestepige*.

Svensk *dräng* betyder *tjenestekarl* på dansk.

Ordet *rolig* betyder på dansk og norsk *stille*, på svensk *morsom*.

Dyrke: på dansk og norsk = dyrke afguder og (fx) tomater. På svensk: dyrke afguder, og odla (fx) tomater.

Ordet *grine* på norsk svarer til det danske ord: *græde*  
Ordet *skratte* på norsk, betyder på dansk *le højt*  
Ordet *rar* på norsk er det samme som *underlig* på svensk og dansk  
Ordet *anledning* betyder på dansk *mulighed for*

## Kilder

**Fjeldstad & Cramer: Norsk for Dansker** (1992, 4. udgave 2003, Forlaget Wessel og Huitfeldt, Århus)

**Cramer & Larsen: Dansk som nabosprog** (2002, Århus Universitetsforlag).

**Skandinavisk Ordbog (Politiken) og Peter Skautrup**

# Links

Det findes meget information om Norden og de nordiske sprog på internettet. Vi vil især fremhæve *Skandinavisk ordbog*, som er et virkelig godt hjælpemiddel til arbejdet med projektet. Her er nogle nyttige sproglinks:

## Ordbøger

Skandinavisk ordbog

[http://www.omvandla.nu/kategori/over\\_sprak.htm](http://www.omvandla.nu/kategori/over_sprak.htm)

Retskrivningsordbogen (Dansk Sprognævn)

<http://www.dsn.dk/?/cgi-bin/ordbog/ronet>

Ordbog over det danske Sprog

<http://ordnet.dk/ods/>

Det Svenske Akademis ordbog

<http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>

Bokmålsordbog og Nynorskordbog (Norsk)

<http://www.dokpro.uio.no/ordboksoek.html>

Finlandssvensk ordbog

<http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=2077>

## Andet

*Håller språket ihop Norden?*

<http://www.norden.org/pub/kultur/kultur/sk/TN2005573.pdf>

INS – Internordisk sprogforståelse i en tid med øget internationalisering

<http://www.dansk-norsk.no/images/Spraakkonf05/INS-overhead.pdf>

Udredning angående sprogforståelsen i Norden og den nationale opfølgning

<http://nordenibio.org/NO.asp>

*Nordens sprog med rødder og fødder*

<http://www.norden.org/nordenssprak/forord.asp>

Nordisk skolenet

<http://www.nordskol.org>

På skoledatanettet (Skoldatanätet) findes der meget nyttig information

<http://www.skolutveckling.se/skolnet/index.shtml>

Deklaration om nordisk sprogpolitik

<http://www.nordisk-sprakrad.no/dokumenter/Sprogdeklarationen%20-%20endelig%20version.doc>

## Sprognævnene i Norden

Dansk Sprognævn

<http://www.dsn.dk/>

Språkrådet (Norge)

<http://www.sprakradet.no> eller <http://www.spraakradet.no>

Språkrådet (Sverige)

<http://www.sprakradet.se>

Netside for sprog­næv­ne­ne i Norden  
<http://www.nordisk-sprakrad.no/>

Finska språkbyrån  
<http://www.kotus.fi/>

Svenska språkbyrån, Finland  
<http://www.kotus.fi/svenska/>

Føroyska málnevndin  
<http://www.fmn.fo/>

Íslensk málnefnd  
<http://www.ismal.hi.is/malnefnd.html>



# Foreningen Norden

Foreningen Norden er en uegennyttig og partipolitisk ubunden organisation hvis mål er fællesskab, samarbejde og udveksling på tværs af grænserne. Vi vil muliggøre mange menneskers møde og skabe netværk for fælles kulturoplevelser, gensidig sprogforståelse og folkelig uddannelse på tværs af grænserne. Vi har også gennem årtier haft en vigtig rolle som meningsdannere.

Foreningen Norden findes i alle nordiske lande, på Åland, Færøerne, Grønland, i de baltiske lande og det nordvestlige Rusland. Vi har ca. 65.000 medlemmer i lokalafdelinger som udbyder studiekredse, kulturbegivenheder og rejser til medlemmerne. Foreningen Nordens ungdomsforbund afholder deres egne aktiviteter med kurser, seminarer og rejser.

Foreningen har ca. 2.000 skoler og biblioteker som medlemmer i hele Norden. Vi arbejder for at forbedre nabosprogsforståelsen, eftersom sproget jo er nøglen til det nordiske kulturfællesskab. Vi ønsker, at eleverne allerede tidligt møder og bliver bekendt med nabolandenes sprog. Skolerne tilbydes en mængde fordele og tilbud om bøger og andet nordisk undervisningsmateriale. Vi tilbyder også fællesnordiske videreuddannelser og seminarer for lærere.

Vort mål er at give alle unge en nordisk oplevelse i løbet af deres skoletid. Skolerne kan deltage i Venskabsklasseprojektet og få kontakt med en anden klasse et eller andet sted i Norden, som de kan udveksle tanker og samarbejde med. Foreningerne uddeler statslige eller egne stipendier til lærer- og elevudveksling og giver råd og information om andre finansieringsmuligheder. Vi arrangerer fællesnordiske rejser for gymnasieelever og sommerlejre for forskellige aldersgrupper.

Foreningerne Norden administrerer flere forskellige projekter for bl.a. Nordisk Ministerråd. Vi administrerer Nordjobb, sommerjobs for 18-28 årige i Norden, servicetelefonen Hallo Norden, samt Norden i Fokus, de nordiske informationskontorer i Stockholm, København og Oslo.

Foreningerne Norden har deres egne tidsskrifter og den svenske forening udgiver hvert år en årbog om et nordisk tema, land eller en region.

Foreningerne Norden har i fællesskab med bibliotekerne været initiativtagere til den Nordiske biblioteksuge "Skumringstime", uge 46. Timen har spredt sig til skolerne, hvor man samles til "Morgengry" for at lytte til højtlesning af et uddrag fra en nordisk forfatters bog for elvte år i træk. Mere information findes på hjemmesiden [www.bibliotek.org](http://www.bibliotek.org).

**Lad din skole blive en Norden skole og få del i alle de gode fordele! Kontakt foreningen i dit land for tilmelding og mere information!**

## Foreningen Norden

### Sverige

Föreningen Norden  
Box 12 707  
SE -112 94 Stockholm  
Telefon: +46 8 506 11 300  
Fax: +46 8 506 11 320  
E-post: [foreningen@norden.se](mailto:foreningen@norden.se)  
[www.norden.se](http://www.norden.se)

### Danmark

Foreningen Norden  
Malmøgade 3  
DK-2100 København Ø  
Tlf: +45 35 42 63 25 (kl 09.00)  
Fax: +45 35 42 80 88  
E-post: [landskontoret@foreningen-norden.dk](mailto:landskontoret@foreningen-norden.dk)  
[www.foreningen-norden.dk](http://www.foreningen-norden.dk)

### Finland

Pohjola-Norden  
Sibeliussgatan 9A 20  
FI-00250 Helsingfors  
Tlf: +358 9 454 20 80  
Fax: +358 9 454 20 820  
E-post: [pn@pohjola-norden.fi](mailto:pn@pohjola-norden.fi)  
[www.pohjola-norden.fi](http://www.pohjola-norden.fi)

### Island

Norræna félagid  
Odinsgata 7  
IS-101 Reykjavik  
Tlf: +354 551 0165  
Fax: +354 562 8296  
E-post: [norden@norden.is](mailto:norden@norden.is)  
[www.norden.is](http://www.norden.is)

### Norge

Foreningen Norden  
Harbitzalléen 24  
NO-0275 Oslo  
Tel: +47 22 51 67 60  
Fax: +47 22 51 67 61  
E-post: [foreningen@norden.no](mailto:foreningen@norden.no)  
[www.norden.no](http://www.norden.no)

# Filmens virkemidler – terminologi

© Grethe Grønkjær, [www.gege.dk](http://www.gege.dk)

## Billedkomposition

**Frame:** der er 25 frames (enkeltbilleder) til et sekunds filmoptagelse (nogle lande bruger en anden standard, nemlig 30 frames i sekundet).

**Billedbeskæring** (den afstand som tilskueren oplever at kameraet har til motivet): I det enkelte billede (frame) kan motivet fremtræde på følgende måde: **supertotal**, **total**, **halvtotal**, **halvnær**, **nær**, **ultranær** (eller som det også kaldes: **close up**)

I den enkelte frame (som fryses på skærmen) kan der arbejdes med *forgrund*, *mellemgrund* og *baggrund*. Herved får billedet dybde, og opmærksomheden bliver skærpet (fx kan man ofte ved at se på baggrunden finde ud af mere om landskabet eller miljøet).

**Det gyldne snit:** en opdeling af billedet hvor de forskellige elementer placeres harmonisk

**Vandrette linjer:** giver ro, stabilitet, orden.

**Lodrette linjer:** virkningen er magtfuld, monumental.

**Diagonale linjer:** kan understrege action, bevægelse, aggressivitet.

## Kamerasynsvinkel

**Fugleperspektiv** (motivet ses ovenfra og bliver småt og ubetydeligt), **normalperspektiv** (motivet er i samme højde som kameraet), **frøperspektiv** (motivet ses nedefra og synes stort), **diagonalperspektiv** (motivet er skævt, hælder eller vælter).

## Kameraobjektivvalg

Motivet kan filmes i **normal vinkel** (sådan som vi ser det), som **tele** (der er zoomet ind på motivet eller en vigtig del af det – dette kommer til at stå skarpt, mens alt andet bliver sløret) som **wide** eller vidvinkel (der er zoomet ud – virker nærmest som panorama og giver overblik). Dette kaldes også objektivvalg.

**Fokus:** at motivet er i centrum og skarpt. **Defokus:** at motivet er utydeligt. **Fokus/defokus:** En god effekt kan være skiftevis at fokusere og defokusere på forskellige motiver i billedet.

## Kameraet som fortæller

Hvis motivet er filmet set ud fra en persons synsvinkel, kaldes det **subjektivt kamera** eller **point of view**. Hvis der filmes hen over en persons skulder og over på en anden person, kaldes det **over-a-shoulder-shot**. Hvis to personer ses i nær- eller halvnær kaldes det et **two-shot**.

## Kamerabevægelser

Kameraet kan være **håndholdt**, stå på et **stativ**, være et **steady-cam** eller **fastspændt** (fx på en bil, helikopter, person).

Kameraet kan **panorere** (drejes fra venstre til højre eller omvendt, horisontalt), **tilte** (dreje op og ned – vertikalt), **være skråt** (kan blandt andet give en psykologisk afstand til motivet), **på hovedet** (alt er omvendt – denne virkning kan også opnås i redigeringen), travelling (følge et motiv i bevægelse) vha. en dolly, skinner, en bil, en skrivebordsstol eller gå op i **kran**.

## Lys

Lys skaber stemning og handling. Der skelnes imellem følgende lyssætning:

**Normal:** her bruges ikke spots (dogme).

**High key:** alt belyses vha. projektører og spots for at kameraet kan bevæge sig frit.

**Low key:** lyssætning der er mørk i tonen, og som anvender skygger som virkemiddel.

## Farver

Farvetonen i en film har stor indflydelse på seerens oplevelse. Blåt lys er koldt, rødt lys er varmt. Der kan sættes filtre på kameraet, eller der kan lægges et filter ind i redigeringen. I en film har vigtige rekvisitter ofte en meget klar farve (fx en blå ballon, en rødt kort, en rød cigarettænder, en rød rose). Farverne har ofte symbolværdi.

## Lyd

Lyden kan være synkron eller asynkron. **Synkron lyd:** reallyd (billede og lyd følges ad), clean sound (lyd eller studielyd 'der hører til' billedet og lægges ind i redigeringen), musik der kommer ud af en radio i billedet (også selv om det er lagt på efterfølgende), effektlyd hvor det er reallydene der er forstærket.

**Asynkron lyd:** underlægningsmusik, effektlyd som ikke hører til i billedet, men som forstærker stemningen, fx: ambulance med udrykning – uden at man ser ambulancen, mågeskrig, men ingen måger mm. voice-over, speak.

## Ord i film

**Voice over:** en fortæller (eller en af personerne) der fortæller, forklarer eller fortolker.

**Interviews:** en medvirkende i filmen svarer på nogle spørgsmål, som er klippet ud, så man kun hører svarene. **Speak:** Et båndet indlæg som kommenterer filmen.

## Redigering

En lang række *indstillinger* á 25 frames pr. sekund ligger til grund for redigeringen. Indstillingerne bliver beskåret, delt op osv. og klippet sammen til **scener**.

**Sekvens:** flere scener der til sammen giver en afsluttet handling.

## Klippeteknikker

**Kontinuitetsklipping:** klipningen er lineær – dvs. fremadskridende i tid. Overspring virker naturlige.

**Eliptisk klipping:** kontinuitetsklipping, men hvor handlingen foregår over længere tid, og dette vises fx vha. *fading* (billerne blænder over i hinanden).

**Montageklipping:** montageklippingen skaber sammenhæng og betydning, men ikke i tid.

**Krydsklipping:** her klippes der mellem to handlinger der sker samtidig og mødes på et tidspunkt.

**Parallelklipping:** krydsklipping mellem handlingstråde som finder sted samtidig, men ikke nødvendigvis mødes.

**Match cut:** når der er en overensstemmelse mellem to klip. Det kan være i motivet eller i lyden.

**Lydbro:** hvor lyden til det nye klip begynder i det foregående klip.

## Filmisk tid er længere eller kortere end faktisk tid

**Suspense:** den enkelte scene spændes eller forlænges til det yderste. Seeren ved mere end filmens personer.

**Slow motion:** handlingen vises i langsom gengivelse.

**Strobe:** bevægelserne vises i ryk.

**Frossent billede:** kan bl.a. forekomme i en film med åben slutning.

**Fast motion:** bevægelserne vises hurtigere end normalt.

**Krydsklipping og parallelklipping:** kan være både tidsforkortende og tidsforlængende.

# Flere opgaver

## Hvad ved du om Norden?

---

55. Hvilket land er dette?
- a. Det er et land med mange fjelde og dale. Det ligger ved kysten og har mange fjorde og øer.
  - b. Landet har både lavlands- og fjeldområder. Det har en lang skærgård med mange øer. Store dele af landet er dækket af nåleskov.
  - c. Dette er et lavland med grønne bakker og ingen fjelde. Landet har en del løvskove med bl.a. eg og bøg. Landbrug er vigtigt.
  - d. I dette land er der mange tusind søer. 70 procent af landet er dækket af skov, mest fyrreskov.
  - e. Dette land har både vulkaner og isbræer, og det har flere varme kilder end noget andet land i verden. Der findes næsten ingen skov.
- 
56. Hvilke lande er med i Norden? Hvilke af dem er de skandinaviske?
- 
57. Hvilke sprog har vi i Norden?
- 
58. Hvilket land er størst (størst areal)? Sæt de nordiske lande op i rigtig rækkefølge.
- 
59. Hvad hedder det højeste punkt (bjerg)? Hvor højt er det?
- 
60. Hvad hedder den største sø?
- 
61. Hvor bor der flest mennesker? Find befolkningstallet i hvert af de nordiske lande?
- 
62. Hvor bor man tættest? (Befolkning pr. km<sup>2</sup>)
- 
63. Hvornår fejrer de forskellige nordiske lande deres nationaldag?
- 
64. Hvilke af de nordiske lande har monarki (kongedømme), og hvilke af dem er republikker (har en præsident)?
- 
65. Hvad hedder statsoverhovedet i de forskellige lande?
- 
66. Hvad hedder statsministeren i de forskellige lande?
- 
67. Hvad hedder parlamentet (nationalforsamlingen)?
- 
68. Hvilken valuta (møntenhed) har de forskellige nordiske lande? Hvilken tror du er mest værd? Og mindst?
- 
69. Hvilke nordiske forfattere har fået Nobelprisen i litteratur?
- 
70. Hvad hedder Anders And i Sverige, Finland, Island og Norge?
- 
71. Hvilke popstjerner kender I fra de andre nordiske lande? Nævn så mange som muligt.
- 
72. Prøv at finde ud af hvilke af de nordiske lande, som har vundet Melodi Grand Prix. Kender I også navnet på kunstnerne og vindermelodien?

---

**73.** Gør rede for skolesystemerne i de nordiske lande – grundskole og ungdomsuddannelser.

---

### **Kunstudstilling**

Skolen skal lave en kunstudstilling med malerier fra alle lande i Norden. Udstillingen kan omfatte både nulevende og afdøde kunstnere. Hvilke kunstnere ville I have med fra de forskellige lande? Er der specielle kunstværker, som I ville have med i udstillingen? Begrund svaret.

Hvis udstillingen også skulle omfatte skulpturer, er der så kunstnere og kunstværker, som I gerne ville have med?

### **Koncert**

Skolen skal holde en nordisk koncert. Programmet skal omfatte musik fra alle lande i Norden. Hvilke værker og hvilke komponister ville I have med? Lav et program for koncerten.

### **Nordisk aften**

Invitér til nordisk aften, eventuelt dansk, norsk, finsk eller islandsk aften. Lav et kulturelt program med film, oplæsning, sang og musik. Foreslå også en menu med nationale retter.

### **Skolebiblioteket**

Tag en tur på skolens bibliotek og find så mange bøger som muligt af nordiske forfattere. Skriv en liste over disse bøger.

Hvad synes I om udvalget?

Findes nogle af bøgerne på originalsproget?

Er der nordiske lande, hvorfra der ikke findes bøger i skolens bibliotek?

Lav en prioriteret liste over nordiske forfattere og nordisk litteratur, som I mener skolen bør købe ind.

Nedenfor finder du en række svenske ord. Hvad hedder disse ord på dansk og norsk?

Dansk	Svensk	Norsk
	lunch	
	frukost	
	groda	
	strösocker	
	rusningstid	
	rar	
	karamell	
	affär	
	diska	
	ask	
	kjol	
	frack	
	konstig	
	oväsen	
	rolig	
	trevlig	
	semester	
	tvål	
	skicklig	
	tårta	
	ficka	
	glass	
	blixt	
	syfte	
	gemensam	
	luffarschack	
	löskokt	
	begära	
	flicka	
	pojke	
	dräng	
	grina, flina	
	gråta	
	olik	
	granne	
	vecka	
	fönster	
	hota	
	bråttom	
	vacker	
	bostad	
	boll	
	räka	
	korv	

Find et billede eller en tegning med mange ting eller genstande og lad eleverne prøve at finde ud af, hvad tingene hedder på andre skandinaviske sprog. Her er det også muligt at medtage islandske og finske ord.

### Mere om Norge

Find en norsk fortælling. Læs den og notér nogle typiske norske ord og udtryk. Slå betydningen af dem op.

Find norske sange som I kan lide. Syng dem i klassen.

Find et norsk digt som du kan lide. Læs det højt i klassen.

Fortæl om en norsk bog, du kan lide. Hvorfor kunne du lide netop denne bog?

Fortæl om en norsk film, du kan lide? Hvad handlede den om? Hvorfor kunne du lide den?

Find en norsk fortælling. Læs den og notér nogle typiske norske ord og udtryk. Slå betydningen af dem op.

### Mere om Sverige

Find en svensk fortælling. Læs den og notér nogle typiske svenske ord og udtryk.

Slå betydningen af dem op.

Find svenske sange som I kan lide. Syng dem i klassen

Find et svensk digt som du kan lide. Læs det højt i klassen.

Fortæl om en svensk bog du kan lide. Hvorfor kunne du lide netop denne bog?

Fortæl om en svensk film du kan lide. Hvad handlede den om? Hvorfor kunne du lide den?

Find en svensk fortælling. Læs den og notér nogle typiske norske ord og udtryk. Slå betydningen af dem op.



Fra filmen Elexir (2003)



# Facitliste

## 54. Hvilket land er det?

a) Norge b) Sverige c) Danmark d) Finland e) Island

## 55. Hvilke lande er med i Norden? Find dem på kortet.

Norden består af Norge, Danmark, Sverige, Finland og Island og derudover af Grønland, Færøerne og Åland.

De tre skandinaviske lande er Norge, Danmark og Sverige.

## 56. Hvilke sprog har vi i Norden?

De fem hovedsprog er:

**Dansk**

**Finsk**

**Norsk**

**Svensk**

**Islandsk**

Men vi skal heller ikke glemme:

**Færøsk – som tales af 55.000 færinger.**

**Samisk, som tales af ca. 70.000 samer.**

**Grønlandsk, som tales af ca. 50.000 grønlandere.**

**Finlandssvensk, som tales af 300.000 mennesker i Finland.**

Desuden kan man nævne kvensk, som tales af finske indvandrere i Nordnorge.

## Hvad ved du om Norden?

### 57. Hvilket land er størst (størst areal)? Sæt dem op i rækkefølge.

Grønland	2.166.086 km <sup>2</sup>
Sverige	450.295 km <sup>2</sup>
Finland	338.145 km <sup>2</sup>
Norge	323.802 km <sup>2</sup>
Island	103.300 km <sup>2</sup>
Danmark	43.376 km <sup>2</sup>
Åland	1552 km <sup>2</sup>
Færøerne	1393 km <sup>2</sup>

### 58. Hvad hedder det højeste punkt (bjerg)? Hvor højt er det?

Sverige	Kebnekaise – 2111 m
Norge	Galdhøpiggen – 2469 m
Finland	Halti, Halditjåkko (Haldefjäll) – 1328 m
Island	Hvannadalshnúkur – 2110 m
Danmark	Yding Skovhøj – 172,5 m
Grønland	Gunnbjørnens Fjeld – 3693 m

**59. Hvad hedder den største sø?**

Sverige	Vänern – 5490 km <sup>2</sup>
Finland	Saimaa – 1377 km <sup>2</sup>
Norge	Mjøsa – 362 km <sup>2</sup>
Island	Tingvallavatn 82 km <sup>2</sup>
Danmark	Arresø – 30,9 km <sup>2</sup>

**60. Hvor bor der flest mennesker? Find befolkningstallet i hvert af de nordiske lande?**

Danmark	5.447.084
Finland	5.276.955
Færøerne	48.350
Grønland	56.648
Island	307.672
Norge	4.681.134
Sverige	9.113.257
Åland	26.923

\* 1. januar 2007

**61. Hvor bor man tættest? (Befolkning pr. km<sup>2</sup>)**

Sverige	22,2
Norge	15,4
Finland	17,4
Island	3,4
Danmark	127,0

**62. Hvornår fejrer de forskellige nordiske lande deres nationaldag?**

Sverige	6. juni (Det svenske flags dag)
Norge	17. maj (Grundlovsdagen, 17. maj 1814)
Finland	6. december (Selvstændighedsdagen)
Færøerne	29. juli (Olsok)
Grønland	21. juni (Årets længste dag)
Island	17. juni (Uafhængighedsdagen, 17. juni 1944)
Danmark	5. juni (Grundlovsdag, 5. juni 1849)
Åland	9. juni (Selvstyredagen, 9. juni 1922)

**63. Hvilke af de nordiske lande har monarki, og hvilke af dem er en republik?**

Sverige	Monarki
Norge	Monarki
Finland	Republik
Island	Republik
Danmark	Monark

**64. Hvad hedder statsoverhovedet i de forskellige lande?**

Sverige	Kong Carl XVI Gustaf
Norge	Kong Harald V
Finland	Præsident Tarja Halonen
Island	Præsident Ólafur Ragnar Grímsson
Danmark	Dronning Margrethe II

**65. Hvad hedder statsministeren i de forskellige lande?**

Sverige	Fredrik Reinfeldt
Norge	Jens Stoltenberg
Finland	Matti Vanhanen
Island	Geir H. Haarde
Danmark	Anders Fogh Rasmussen
Grønland	Hans Enoksen
Færøerne	Jóannes Eidesgaard
Åland	Roger Nordlund

**66. Hvad hedder parlamentet (nationalforsamlingen)?**

Sverige	Riksdagen (349 repræsentanter)
Norge	Stortinget (169 repræsentanter)
Finland	Eduskunta (Riksdagen) (200 repræsentanter)
Island	Alltinget (63 repræsentanter)
Danmark	Folketinget (179 repræsentanter)
Åland	Lagtinget (30 repræsentanter)
Grønland	Landstinget (31 repræsentanter)
Færøerne	Lagtinget (32 repræsentanter)

**67. Hvilken valuta (møntenhed) har de forskellige nordiske lande?  
Hvilken tror du er mest/mindst værd?**

Sverige	Svensk krona (SEK)
Norge	Norsk krone (NOK)
Finland	Euro (EUR)
Island	Islandsk krona (ISK)
Danmark	Dansk krone (DKK)

**68. Nobelprisvindere i litteratur**

År	Navn	Land
1903	Bjørnstjerne Bjørnson	Norge
1909	Selma Lagerlöf	Sverige
1916	Carl Gustaf Verner von Heidenstam	Sverige
1917	Karl Adolph Gjellerup	Danmark
	Henrik Pontoppidan	
1920	Knut Hamsun	Norge
1928	Sigrid Undset	Norge
1931	Erik Axel Karlfeldt	Sverige
1939	Frans Eemil Sillanpää	Finland
1944	Johannes V. Jensen	Danmark
1951	Pär Lagerkvist	Sverige
1955	Halldór Laxness	Island
1974	Eyvind Johnson	Sverige
	Harry Martinson	

I 1966 delte Nelly Sachs, Tyskland/Sverige, prisen med Samuel Josef Agnon, Israel.

**69. Hvad hedder Anders And i Finland, Island, Norge og Sverige?**

Finland	Aku Ankka
Island	Andrés Önd og felageer
Norge	Donald Duck & Co
Sverige	Kalle Anka & C:o

**70. Hvilke af de nordiske lande har vundet Grand Prix? Find navnet på kunstnerne og vindermelodierne?**

År	Land	Vindersang	Kunstner
1963	Danmark	<i>Dansevise</i>	Grethe & Jørgen Ingemann
1974	Sverige	<i>Waterloo</i>	ABBA
1984	Sverige	<i>Diggi-loo-diggi-ley</i>	Herrey's
1985	Norge	<i>La det swinge</i>	Bobbysocks
1991	Sverige	<i>Fangad av en stormvind</i>	Carola
1995	Norge	<i>Nocturne</i>	Secret Garden
1999	Sverige	<i>Take me to your heaven</i>	Charlotte Nilsson
2000	Danmark	<i>Fly on the wings of love</i>	Olsen Brothers
2006	Finland	<i>Hard Rock Hallelujah</i>	Lordi

Hvad hedder det på dansk og norsk?

Dansk	Norsk	Svensk
frokost	lunsj	lunch
morgenmad	frokost	frukost
frø	frosk	groda
melis	farin	strösocker
myldretid	rushtid	rusningstid
rar	vennlig, søt, hyggelig	rar
bolche	drops	karamell
forretning, butik	forretning, butikk	affär
vaske op	vaske opp	diska
æske	eske	ask
nederdel	skjørt	kjol
kjole og hvidt	kjole og hvitt	frack
underlig, mærkelig	underlig, merkelig	konstig
spektakel	spetakkell	oväsen
morsom	morsom	rolig
sjov	artig	trevlig
ferie	ferie	semester
sæbe	såpe	tvål
dygtig	dyktig	skicklig
lagkake	bløtkake	tårta
lomme	lomme	ficka
iscreme	iskrem	glass
lyn	lyn	blixt
formål, hensikt	formål	syfte
fælles	felles	gemensam
kryds og bolle	bondesjakk	luffarschack
blødkogt	bløtkokt	löskokt
forlange	kreve	begära
pige	jente	flicka
dræng	gutt	pojke
tjenestekarl	dreng	dräng
grine	le, flire	grina, flina
græde	gråte, grine	gråta
forskellig	forskjellig	olik
nabo	nabo	granne
uge	uke	vecka
vindue	vindu	fönster
true	true	hota
travlt	travelt	bråttom
pæm	pen	vacker
bolig	bolig	bostad
bold	ball	boll
reje	reke	räka
pølse	pølse	korv